

Pracownia Słowa
wypożyczalnia

1132

I

KA PIELGRZYMKA ...
JUBILEUSZOWA DO RZYMU

Pracownia Śląska

PAWEL PISZ K.

442

PAPIEŻ PIUS X.

Klasa przysługująca
do Kzynu

(Wzrost: 170 cm, Ciężar: 70 kg)
na podstawie art. 17. ustawy z dnia 19.01.1951 r.
o służbie państwowej

Karta legitymacyjna

(L'essere di riconoscimento)

Legitymacja nr 12345

Wydana dnia 15.01.1951 r.

(Il direttore del polverificio)

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

K. Jankowski, Dyrektor

4266 - 442

Śląska pielgrzymka jubileuszowa do Rzymu

(Pellegrinaggio dalla Silesia a Roma)
od 28. września aż do 11. października 1913 roku

Klasa:

Grupa:

Nr.:

Karta legitymacyjna (Tessera di riconoscimento)

dla (per)

KOMITET (Il direttorio del pellegrinaggio)

Ks. kanonik prof. Dr. Sprotte, Wrocław

**Ks. proboszcz Abramski,
Opole**

**Ks. dziekan Buchwald,
Bytom G.-Ś.**

**Ks. proboszcz Drzyzga,
Szombierki**

**Ks. proboszcz Fennig,
Wrocław**

Bankier i radzca miejski Heintze, Bytom G.-Ś.

Il direttorio del pellegrinaggio si fermerà A PADOVA:
Hotel Fanti stella d'oro. — A LORETO: Pensione Ferri. —
A ASSISI: Hotel Subasio. — A ROMA: Hotel Bavaria,
piazza di Spagna. — A VENEZIA: Lido, Hotel Hungaria.

PAŃNIK RZYMSKI

OBJAŚNIENIA
I WSKAZÓWKI
DLA PAŃNIKÓW

BIORĄCYCH UDZIAŁ

W ŚLĄSKIEJ PIELGRZYMCE
JUBILEUSZOWEJ DO RZYMU

OD 28. WRZEŚNIA AŻ DO
11. PAŹDZIERNIKA 1913 R.

Biblioteka
Sejmu Śląskiego

DRUK »OBERSCHLESISCHE ZEITUNG«, BYTOM G.-Ś.

1132

I

100.000,-

X-1270

1132

I

Plan kolejowy pielgrzymki.

Pociąg osobny odjedzie z Bytomia. Patnicy, którzy już w **Bytomiu** albo w **Gliwicach** wsiadają w pociąg osobny, otrzymują **bilet powrotny** od Bytomia do Bogumina albo od Gliwic do Bogumina, ale muszą za podróż aż do Kędzierzyna jeszcze dopłacić, a to za podróż od Bytomia do Kędzierzyna I kl. 4,40 m., II kl. 3,00 m., III kl. 1,80 m., za podróż od Gliwic do Kędzierzyna I kl. 2,80 m., II kl. 2,00 m., III kl. 1,20 m. Pieniądze posyła się najlepiej przez pocztę (10 fen. porto) do banku p. Heintzego a to jak najprędzej.

Na czasy odjazdu niech każdy jak najdokładniej zważa!

Niedziela, 28-go września:

Bytom		Odjazd 12 ³⁰	w połud.
Gliwice	Przyjazd 12 ⁵²	" 1 ⁰⁵	"
Kędzierzyn	" 1 ⁴⁰	" 2 ⁰⁰	po połud.
Racibórz	" 2 ³²	" 2 ³⁷	"
Bogumin (Oderberg)	" 3 ⁰¹		

Zmiana wozów, rewizja celna. 42 minuty pobytu.

Bogumin	Odjazd	3 ⁴⁶	po połud.
Wiedeń	Przyjazd	10 ⁴¹	" 10 ⁵¹ w nocy

Poniedziałek, 29-go września:

Amstetten . . .	Przyjazd	<u>2</u> ⁴⁰	Odjazd	<u>2</u> ⁵⁵	w nocy
Selzthal . . .	"	<u>5</u> ⁴³	"	<u>5</u> ⁵⁵	rano
St. Michael . . .	"	7 ¹⁷			

Śniadanie. 29 minut pobytu.

St. Michael Odjazd 7⁴⁶ do połud.
 Pontafel Przyjazd 1⁴¹ po południu
 Obiad. 40 minut pobytu.

Pontafel Odjazd 2²¹ po połud.
 Pontebba Przyjazd 2²⁵ po południu
 Zmiana wagonów i rewizya celna.

Pontebba Odjazd 2⁵⁰ po połud.
 Padwa Przyjazd 8¹⁰ wieczorem
 Przenocowanie. Bliższe wiadomości w opisie podróży.

Wtorek, 30-go września:

Padwa Odjazd 10¹⁰ do połud.
 Bononia Przyjazd 12⁴⁵ w południe
 Obiad. 1 godz. i 35 min. pobytu.

Bononia Odjazd 2²⁰ po połud.
 Loreto Przyjazd 7³⁵ wieczorem
 Przenocowanie. Bliższe wiadomości w opisie podróży.

Środa, 1-go października:

Loreto Odjazd 1⁰⁰ po połud.
 Asyż Przyjazd 5³⁵ po południu
 Przenocowanie. Bliższe wiadomości w opisie.

Czwartek, 2 października:

Asyż Odjazd 2¹⁵ po połud.
 Rzym Przyjazd 6³⁰ wieczorem

Pobył w Rzymie od 3—8-go października.

Środa, 8-go października:

Rzym Odjazd 9³⁰ wieczor.

Czwartek, 9-go października:

Florencya Przyjazd 5³⁰ rano

Śniadanie. 4 godziny pobytu.

Florenoya Odjazd 9³⁵ do połud.
Bononia Przyjazd 1³⁰ po południu

Obiad. 40 minut pobytu.

Bononia Odjazd 2¹⁰ po połud.
Wenecya Przyjazd 6⁰⁰ po południu
Przenocowanie. Bliższe wiadomości w opisie podróży.

Piątek, 10-go października:

Wenecya (dworzec) Odjazd 1¹⁰ po połud.
Pontafel Przyjazd 7⁰⁰ wieczorem

Zmiana wagonów, rewizya celna i wieczerza.
1 godzina pobytu.

Pontafel Odjazd 8⁰⁵ wieczor.

Sobota, 11-go października.

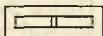
Amstetten Przyjazd 5⁵⁷ rano

Śniadanie. 28 minut pobytu.

Amstetten Odjazd 6²⁵ rano
Wiedeń Przyjazd 10⁰⁵ „ 10¹⁵ rano
Lundenburg „ 11⁵⁶ „ 12⁰² w połud.
Prerau „ 2¹² „ 2¹⁸ po połud.
Bogumin „ 4²⁶ po południu

Zmiana wagonów, rewizya celna. 16 minut pobytu.

Bogumin Odjazd 4⁴² po połud.
Raciborz Przyjazd 5¹³ „ 5¹⁸ „
Kędzierzyn „ 5⁵⁵ „ 6²⁰ wieczor.
Gliwice „ 6⁵⁶ „ 7¹³ „
Bytom „ 7³⁹ wieczorem.

Przyczyna pielgrzymki.

W roku bieżącym obchodzimy zwycięstwo krzyża nad wszechświatową potęgą pogaństwa, która ze swej stolicy rzymskiej przez całe 300 lat chrześcijaństwo prześladowała i Kościół Chrystusa zniszczyć usiłowała. W dniu bowiem 28-go października 312 roku zwyciężył cesarz Konstantyn Wielki, zachęcony zjawiskiem cudownego znaku na niebie, przy milwijskim moście pod Rzymem, wroga swego i Kościoła, cesarza Maxencyusza i dał w lutym następnego roku przez ogłoszenie edyktu medyolańskiego chrześcijanom wolność wykonywania religii a Kościołowi upragniony spokój. Z ciemności podziemnych katakomb wydobył się krzyż na powierzchnię ziemi i zajaśniał na ołtarzach i wieżach kościołów chrześcijańskich; niegdyś znakiem hańby i przeciwieństwa stał się teraz godłem zaszczytu i tryumfu. Słusznie obchodzi się przeto w Rzymie i w całym chrześcijaństwie katolickim pamiątkę tej wiekopomnej zmiany, jaka przed 1600 laty nastąpiła. „Uroczystość Konstantynowska — tak powiedział Ojciec św. Pius X — powinna, życzymy tego bardzo, dążeńsi wszystkich katolików skierować na uzyskanie wolności dla Kościoła, aby się można spodziewać upragnionej zmiany na lepsze“. (List pasterski 1913.)

Mamy więc słuszny powód, ową pamiątkę z wdzięcznością względem Boga uroczyście obchodzić. A tę wdzięczność mamy okazać pielgrzymką do Stolicy apostoelskiej. Oprócz tego Ojciec święty w osobnym liście z dnia 8 marca 1913 wskazywał wyraźnie na owe wielkie zdarzenie, przez które kościół dostąpił wolności i pokoju. Dla większej uroczystości złączył Ojciec święty obchód tej pamiątki z odpustem jubileuszowym. Ten od-

pust mogą uzyskać wszyscy wierni obojga płci, którzy w Wiecznem Mieście żyją albo do niego przybędą, tak jak się dziać zwykło przy powszechnym jubileuszu, pod następującemi warunkami:

Powinni w ciągu roku bieżącego, od niedzieli Przewodniej, z którą się rozpoczną uroczystości jubileuszowe na pamiątkę uzyskanego przez Kościół pokoju, aż do święta Niepokalanego Poczęcia N. P. Maryi włącznie, odwiedzić dwukrotnie bazyliki św. Jana Laterańskiego, św. Piotra księcia Apostołów, i św. Pawła za murami i tam pomodlić się jakiś czas według intencji Naszej o pomyślność i wywyższenie Kościoła katolickiego i Stolicy Apostolskiej, o wykorzenie herezy i o nawrócenie wszystkich błędzących, o zgodę książąt chrześcijańskich i o pokój i jedność całego ludu wiernego. Oprócz tego powinni w tym czasie przystąpić do Sakramentów Pokuty i Stołu Pańskiego, a nadto dać jałmużnę, każdy według możliwości, na ubogich, lub jeśli wolą, na dobre cele. Ten odpust zupełny może też być ofiarowany za dusze zmarłych.

Przygotowanie się do pielgrzymki.

Najlepszem przygotowaniem jest przyjęcie Sakramentów św. krótko przed odjazdem. Spowiedź św. w domu odłożona wystarczy dla przyjęcia Komunii św. na wszystkich miejscach świętych podczas podróży zwiedzanych, jeżeli się tylko człowiek wstrzyma od grzechu śmiertelnego; ona także wystarczy dla uzyskania odpustu jubileuszowego. — Przy rozpoczęciu podróży chcemy się udać pod Opatrzność Boską; i podczas pielgrzymki chcemy przez wspólne modlitwy i śpiewy religijne Pana Boga prosić o dalszą opiekę i pomoc. Wszelkie utrapienia, niewygody i wszelakie ofiary, które każdy przy wspólnej podróży ponieść musi, należy z góry ofiarować Panu Bogu.

Znajomość języka włoskiego nie jest konieczną potrzebą, ponieważ będą przewodnicy polscy. Dla tych, którzy chcą się nauczyć pojedynczych wyrazów, frazesów i liczb, jest na końcu tejże książeczki umieszczony krótki słowniczek.

Ubranie: Ażeby się nie zaziębić, poleca się nosić najlepiej bieliznę wełnianą lub flanelową. Jest dobrze zabrać ze sobą także lekki płaszcz czyli paletot lub pelerynę i używać tych rzeczy przedewszystkiem wtedy, jeżeli się zbyt wchodzi do kościoła.

Pakunki. Należy się tylko tyle rzeczy ze sobą zabrać, ile jest konieczne potrzebne. Najlepiej mieć jeden kufer i jeden mały woreczek. Na kolejach włoskich swoje pakunki tylko wtedy można wziąć do wagonu, jeżeli nie są dłuższe jak 50 cm., nie szersze jak 30 cm. i nie wyższe jak 25 cm. Na każdym kuferku musi być przyprawiona karteczka z kartonu, i na niej musi być napisany adres i numer pielgrzyma. Ubranie można także przedtem posłać do Rzymu, a to **pocztą**. Pakiet ten atoli nie śmie mieć więcej jak 10 funtów i kosztuje 1,40 m. Należy adresować: Sign. Fratelli Condrand, a Roma, Corso 372 albo: Sign. C. Stein, a Roma, Piazza di Spagna 35—37. Do adresu trzeba dodać nazwisko tego, który pakiet odsyła. Poleca się przedtem przez kartę pocztową (10 fen.) zawiadomić firmę o nadesłaniu pakietu. Adresy na listach i pocztówkach do Włoch muszą być pisane literami łacińskimi.

Każdy powinien sam sobie nieść kufer i z wagonu do doróżki czyli do omnibusu. Kto sobie życzy służebnego do niesienia musi mu zapłacić (30 ct.). W tym razie się poleca służebnego nie spuścić z oczu.

Pieniądze. Pątnicy zechcą tylko tyle pieniędzy zabrać ze sobą, ile będzie potrzeba do zakupu rzeczy, jak pamiątek i t. p. Wystarczy 30—50 marek. Lepiej mieć pieniądze papierowe aniżeli z złota. Dla wymiany pieniędzy poleca się w Rzymie bank Nast-Kolb e Schumacher, via S. Claudio 87 w pobliżu placu „piazza Colonna“. Pieniądze włoskie są następujące:

papierowe: 5, 10 lir i wyżej,

srebrne: $\frac{1}{2}$, 1 i 2 liry,

nikłowe: 20 centezymów albo 4 soldy,

miedziane: 5 centezymów (1 soldo) i 10 ct. (2 soldy)

100 centezymów = 1 lira = 80 fenygów. Trzeba uważać na to, ażeby przy wymianie otrzymać pieniądze dobre. Nie trzeba przyjmować pieniędzy z przed r. 1863, gdyż te są wycofane z kursu, ani też monet rumuńskich, greckich i hiszpańskich. Pieniądze należy mieć związane w woreczku i powieszone pod ubraniem na szyi na mocnym sznurku albo w kieszeni wewnętrznej kamizelki. I w Włoszech bowiem jest dużo złodziei, którzy po kolejkach i kościołach pielgrzymom z kieszeni wyciągają pieniądze. Każdy woźnica i usługacz oczekuje oprócz stałej ceny nieco piwnego czyli „trink-geltu“. W kieszeni zaś należy mieć tyle tylko pieniędzy, ile na codzienne wydatki potrzeba.

Ważne przybory do podróży są: Mydło, grzebień, ręcznik, szczotka, zwierciadło, nóż, guziki (knefle), igła, nici, spendliki (zycherki), trochę natronu, wazeliny, salmiaku i plasterka angielskiego.

Podział pielgrzymki.

Cały orszak pielgrzymki jest podzielony na grupy, a to I klasa na grupy po 8, II klasa po 12, III klasa po 16 osób. Do której grupy pojedynczy należy, wyczyta z niniejszej książeczki. Pojedyncze wagony mają tablice, na których są napisane numery grupów. Na czele każdej grupy stoi grupowiec. Tenże ma obowiązek się starać o swoją grupę i wszelkie życzenia i zażalenia do wyższej instancji podać. Pielgrzymi mają się na wszystkich stacyach przystankowych koło swego grupowca zgromadzić, z nim razem się udać do różek stojących na pogotowiu, na których stoi numer grupy, albo swoje rzeczy włożyć do wózków również numerowanych i iść za przewodnikiem do naznaczonych kwaterów. Grupowcy mają na lewym ramieniu opaskę z napisem numeru.

Kierownictwem pielgrzymki zajmuje się komitet, mianowicie kierownik, ks. proboszcz Drzyzga. Ze względu na wielostronne zadania, obowiązki i starania, które ciążyą na barkach przewodnika, uprasza się uczestników serdecznie, żeby jemu przez dobrowolne poddanie się potrzebnym rozporządzeniom i przez wypełnienie następujących wskazówek ułatwili urząd przykry.

Wskazówki dla podróży.

1. Zobaczyć sobie dokładnie plan podróży!
2. Nie zamieszkać pociągu! Kto się spóźni, może na własne koszta dalej jechać.
3. Nie stracić biletu! Bilety austriackie i włoskie pozostaną zapewne w rękach kierownika, pruskie atoli zostaną wręczone pielgrzymom.
4. Natychmiast się śpieszyć do wagonu, jeżeli konduktorzy albo grupowcy wołają „wchodzić“ czyli „in carozza“!
5. Palenie w wagonach jest tylko dozwolone za pozwoleniem podróżnych. W gankach atoli wolno palić.
6. Lepsze miejsca mianowicie przy oknach od czasu do czasu zmieniać! Tego wymaga miłość braterska.
7. Uprasza się od 9-tej wieczorem do 6-tej godziny zrana unikać głośnego mówienia, modlenia się i śpiewania.
8. Na dworcach nie pić żadnej wody, jeżeli nie jest wyraźnie naznaczona jako „woda do picia“ i wtedy nawet tylko miernie! Najlepiej się zaspokoi pragnienie owocem albo cytryną.
9. Ażeby się nie spóźnić, poleca się używać wychodków tylko w wagonach a nie na dworcach się znajdujących.
10. Przy wsiadaniu i wysiadaniu na pociągach i dworcach przy szukaniu doróżków i wózków unikać trzeba zbyt gwałtownego tłoczenia się. Im spokojniej przy tem pątnicy postąpią, tem szybciej i wygodniej się wszystko odbędzie.

Pożywienie.

Podanie wiktury rozpocznie się z śniadaniem w St. Michael w poniedziałek, dnia 29 września i skończy się w Amstetten w sobotę, 11-go października. O wieczrę dnia pierwszego i o obiad w dzień ostatni musi się każdy sam postarać. Pożywienie dzienne składa się z śniadania, obiadu i wieczerzy; ono jest w pojedynczych klasach różne, lecz w każdym razie dobre i wystarczające. Przy obiedzie i kolacyi zostanie podana połowa butelki wina. Abstynenci mogą swoje wino wymienić przy bufecie na owoc. (Nie wszyscy atoli gospodarze w hotelach się na to zgodzili.) Uprasza się w używaniu trunków alkoholowych zachować jak największą mierność.

Lekarz.

Lekarz będzie pielgrzymce towarzyszył tam i napowrót i udzielał chętnie pątnikom w razie zachorowania pomocy lekarskiej.

Przybycie do Rzymu i pobyt.

Pątnicy natychmiast po przyjeździe do Rzymu udają się w wozach do naznaczonych hotelów lub hospicjów. W następny dzień rano się wszyscy zgromadzą w pobliżu placu św. Piotra i wstąpią w uroczystym pochodzie do kościoła św. Piotra. Program pobytu 6-dniowego w Rzymie będzie jeszcze dokładniej podany. — O umieszczenie, pożywienie i wodzenie pątników w Rzymie postara się lokalny komitet pielgrzymki. Prawdopodobnie odbędą się 4 razy, a to 2 razy na pół dnia i 2 razy na cały dzień, wycieczki w wozach do kościołów oddalonych; do woza I i II klasy wsiedzie 4 osób, do woza dla III klasy 5 osób. Około 50 do 60 osób utworzą tak zwaną „grupę kolorową“ (n. p. czer-

woną albo zieloną grupę) i muszą używać doróżki odpowiedniego koloru. Każda grupa kolorowa ma swego przewodnika rzymskiego. Do wozów trzeba punktualnie na minutę wsiadać. Kto nie jest zawczasu na miejscu, sam sobie jest winien, jeżeli się bez niego odjedzie.

Audyencya u Ojca św. Termin audyencyi dopiero w Rzymie zostanie ogłoszony. Do audyencyi wspólnej nie jest ani dla pań ani dla panów przepisane ubranie osobne. (Na audyencyę prywatną atoli mają się mężczyźni stawić w fraku i w białej krawatce, panie w czarnej sukni i czarnej chustce koronkowej na głowie, księża w sutanie.) W każdym razie idzie się bez rękawiczek.

Zakupno. Nie poleca się płacić natychmiast tyle ile kupiec żąda, lecz trzeba handlować. Zwykle płaci się tylko połowę ceny naipierw żądanej. Jest dobrze mieć przy sobie zawsze drobne pieniądze, ponieważ handlarze często nie potrafią wydać. Szczególnie poleca komitet rzymski dla zakupna medalików, różańców i dewocyonałów skład M. Alex Stocker Borgo nuovo 100, plac św. Piotra. — Podczas podróży można też w Padwie albo Asyżu, w kościele Porcyunkuli od przew. XX. Ojców w zakrystyi nabyć pamiątki, albo różne rzeczy religijne; naturalnie należy się za to złożyć odpowiednią ofiarę. — W Wenecyi można dobrze i tanio dostać piękne pamiątki u Tomaso Filippi, mały plac przed pałacem patriarchy koło bazyliki San Marco.

Listy. Na każdy list, który się odeśle z Włoch do domu trzeba dać znaczek 25 cent., na każdą pocztówkę znaczek 10 cent. Kto z domu posyła list do Włoch, musi nań przylepić znaczek 20 fen. — list atoli nie śmie więcej ważyć aniżeli 15 gramów, a na pocztówkę znaczek 10 fen. Jeżeli się z Włoch pocztówki posyła jako rzecz drukowaną, wystarczy znaczek (marka) 5 cent. Trzeba w tym razie u góry pocztówki wyraźnie napisać „Stampa“ i oprócz nazwiska niczego nie dołączyć. Adres zawsze musi być pisany przez litery łacińskie. Listy z Śląska do Rzymu potrzebują 2 dni

czasu; najpóźniej więc muszą być odesłane 4-go października, jeżeli się przed odjazdem jeszcze mają dostać do ręki adresata. Adres do Rzymu brzmi jak następuje:

Pan (Pani) N. N.

grupa Nr.

Pellegrinaggio dalla Silesia Hotel Bavaria

Roma

Italia.

Piazza di Spagna.

albo do Wenecyi:

N. N. tak jak wyżej.

Venezia

Italia.

Lido - Hotel Hungaria.

PIEŚNI RELIGIJNE I MODLITWY.

A. Pieśni religijne.

1.

Na Introit. Boże Stwórco, nasz Panie! * Przed Tobą padamy; * Usłysz nasze wołanie, * Pokornie żądamy; * Ofiarę zaczynamy, * Nowego zakonu, * Niosąc ją przez kapłana * Do Twojego tronu.

Na Gloria. Chwała na wysokości * Bogu wszechmocnemu, * Pokój na tej niskości, * Ludowi wiernemu; * Pokoju tego, Panie, * Udzielaj nam z nieba, * Abyśmy Ciebie chwalić * Mogli, jak potrzeba.

Na Credo. W trzech osobach, jednego, * Boga wyznawamy, * Stworzyciela wszystkiego * Ojcem nazywamy, * Stworzyciela wszystkiego * Ojcem nazywamy; * Ten zrodził Syna sobie * Równego przed wiekiem, * Który się dla nas grzesznych * Raczył stać człowiekiem.

Na Offertorium. Przyjmij, Panie, ofiarę * Świętą Twego Syna, * Którą Tobie na chwałę * Kapłan Twój zaczyna; * Przyjm chleb i wino, które * Za Boskiem Twym słowem * Przemienione, staje się * Ciałem Chrystusowem.

Na Sanctus. Z Aniołami śpiewajmy: * Święty, Święty, Święty! * Bóg nasz jest w Majestacie * Swoim niepojęty; * Niech Go wszelkie stworzenie * W niebie i na ziemi * Nieustannie uwielbia * Z wszystkimi Świętymi.

P o P o d n i e s i e n i u. Przed Tobą, w tej świętości * Skryty Boże! padam, * Twojej Boskiej wielmożności * Winny ukłon składam, * Zapieram się na Twoje * Słowo mej żrenicy, * Ciebie, Boże, wyznaję * Tu w tej Tajemnicy.

N a A g n u s. Wesel się, „duszo wierna, * Gdyż Chrystus swe Ciało * Na pokarm daje, które * Za ciebie cierpiało; * Masz pod postacią chleba * Chrystusa żywego, * Bez kielicha pożywasz * Ciała i Krwi Jego.

2.

Pokarmie Aniołów, Tyś życia jest źródło! * Ratusz od śmierci nas, wierny lud Twój; * Słabych powołujesz, * Raj im obiecujesz, * Pokrzepiasz ich w walce, słodzysz życia znój.

Ty czekasz grzesznika w łaskowości Twojej; * Przebaczasz, gdy zwierza dobroci się Twojej. * Lecz duszę wybraną * Z miłością nieznaną * Przyjmujesz i cały oddajesz Się jej.

Uwolnij od grzechu i błogosław nas! * Niech serce przybytkiem godnym w każdy czas * W tem życiu się stanie * Dla Ciebie, o Panie, * A kiedyś się w niebie cieszy z Tobą wraz!

3.

Przed tak wielkim Sakramentem * Upadajmy na twarz; * Niech ustąpią z Testamentem * Nowym sprawom już starzy; * Wiara będzie suplementem, * Co się zmysłom nie zdarzy.

Ojciec z Synem niech to sprawi, * By mu dzięki zabrzmiała, * Niech Duch święty błogosławi, * By się Jego moc stała; * Niech nas nasza wiara stawia * Gdzie jest wieczna cześć, chwała.

4.

Ciebie, Boże! wielbimy, * Ciebie Stwórcę wszechmocnego, * Ze wszystkich sił wielbimy; * Dawco wszystkiego dobrego, * W dobroci nieskończony, * Bądź na wieki chwalony!

Tobie Anieli w niebie * Nuca: Święty! Święty! Święty! * I bez ustanku Ciebie * Wielbią, Boże niepojęty! * Chwała Twa, wieczny Panie! * Na wieki nie ustanie.

Ojczel! któryś z niczego * Wszystko stworzył, utrzymujesz; * Tyś początkiem wszystkiego, * Wszystkiem rządzisz, zawiadujesz; * I my wielbimy Ciebie, * Wzorem Aniołów w niebie.

Chrystusa, Syna Twego, * Współ z Tobą uwielbiamy, * Także Ducha Świętego * Bogiem naszym wyznawamy; * Tyś w Osobach trojaki, * Ale w Bóstwie jednaki.

Ojczel! Syn Twój jedyny * Przyszedł z nieba wysokiego * Dla grzechów naszych winy * Wyniszczył Siebie samego, * Z miłości niepojętej, * Rodził się z Panny świętej.

Rodząc się, nie naruszył * Swej Rodzicielki pannieństwa, * By żądło śmierci skruszył, * Nie wzdrygnął się człowieczeństwa; * Wziął na się postać sługi, * By zgładził nasze długi.

O Jezu miłosierny! * Zbaw nas, wołamy rzewliwie: * Zbaw nas, lud Tobie wierny! * Pobłogosław miłościwie * Nam, dziedzictwu Twojemu, * Droga Krwia kupionemu.

Póki życia naszego * Będziemy Cię wielbić, Panie! * Ty z miłosierdzia Twego * Wysłuchaj nasze wołanie,, * A zmiłuj się nad nami, * Nędznymi grzesznikami.

Broń nas od wszego złego, * Prosimy, przez Twe zasługi * Gdy przyjdiesz dnia sądnego, * Policz nas między Twe sługi, * Niechaj chwalimy Ciebie, * Na wieki wieków w niebie!

5.

Jezu! pieśń serc niesiem Ci, * W niej miłości wdzięcznej wian; * Sercu Boga niechaj brzmi, * Niech ją przyjmie Jezus Pan: * Śluby dziś Ci odnawiamy, * Wieczną wierność przyrzekamy. * Śluby dziś Ci odnawiamy, * Wieczną wierność przyrzekamy.

Tyś nam zawsze Bogiem był, * Sercem swem od nieszczęść strzegł, * Tyś nas płaszczem łaski krył, * Dusześ bielił nam nad śnieg: * Śluby dziś Ci odnawiamy, itd.

Sercem swem, ach! rozświeć nam, * Pasma dni, coś nam je dał, * Sercem swem, o! świeć nam Sam, * Aby wróg przed nami drżał: * Śluby dziś Ci odnawiamy, itd.

Miłość przyjm, o przyjmij łzy, * Jakie niesieć wdzięczny lud; * Sam zapłatą bądź nam Ty, * Ty osłodziś wszelki trud: * Śluby dziś Ci odnawiamy, itd.

My zaś niesiem serca Ci, * Bierz, o Panie, one Twe: * W zamian nam wśród życia dni, * Daj Najśłodsze Serce Swe: * Śluby dziś Ci odnawiamy, itd.

Jezu! pieśń serc niesiem Ci, * W niej miłości wdzięczniej wian; * Sercu Boga niechaj brzmi, * Niech ją przyjmie Jezus Pan: * Śluby dziś Ci odnawiamy, * Wieczną wierność przyrzekamy!

6.

Niechaj Serce Jezusowe będzie pochwalone, * Co było dla nas w Ogrójcu smutkiem napelnione; * Niechaj będzie w tym momencie * W przenajświętszym Sakramencie * Pochwalone Jezusowe Serce Przenajświętsze.

Bo to Serce Jezusowe w Ogrójcu konało * Od boleści, mąk okrutnych, które cierpieć miało, * Niechaj będzie itd.

Słodkie Serce Jezusowe, coś wtenczas cierpiało, * Gdy cię swawolne żołnierstwo w Ogrójcu wiązało, * Niechaj będzie itd.

Chwalmyż wszyscy chrześciance Serce Jezusowe, * Które dla nas znieważone w domu Kaifaszowym, * Niechaj będzie itd.

Witaj Serce, Jezusowe, wdzięczny instrumencie, * Tyś jest wszechmocną mądrością Trójcy Przenajświętszej. * Niechaj będzie itd.

Witaj Serce Jezusowe, Serce ulubione, * Bądźże od nas w tym momencie dzisiaj pozdrowione. * Niechaj będzie itd.

Witaj, Serce Jezusowe, Tyś miłości pełne, * Bądźże dla nas utrapionych zawsze miłosierne. * Niechaj będzie itd.

Witaj, Serce Jezusowe, słodkością płynące, * Wszelkiej uczciwości godne Trójcy Przenajświętszej. * Niechaj będzie itd.

Słodkie Serce Jezusowe, bądź dziś pozdrowione, * Coś było dla nas na krzyżu włócznieą przebodzone. * Niechaj będzie itd.

V. Jezu cichy i Serca pokornego,
R. Uczyni serce moje podobnem do Twego!

M ó d l i m y s i ę .

O Boski mój Zbawicielu! zapal oziębłe serce moje gorącą miłością, jaką goreje Serce Twe Boskie; rozlej w sercu mojem obfite łaski, których Serce Twoje jest źródłem i spraw, aby serce moje jak najściślej z Twojem złączone było, aby wola Twoja moją się stała, aby odtąd ta przenajświętsza wola Twoja była prawidłem wszystkich spraw, myśli i uczuć moich. A.

7.

Z tej biednej ziemi, z tej łez doliny, * Tęskny się w niebo unosi dźwięk, * O Boskie Serce, skarbie jedyny, * Wysłuchaj grzesznych serc naszych jęk. * Nie chciej odrzucać modlitwy tej, * Bo Twojej litości błagamy w niej, * Serce Jezusa, ucieczko nasza, * Zlituj się, zlituj nad ludem Twym.

Ku Tobie oczy zalane łzami * Z wielką ufnością zwrócone są: * Ty się zlitujesz pewnie nad nami, * Bo Ty nie gardzisz pokuty łzą. * Ku Tobie ślemy błagalny głos, * Ach odwróć od nas karania cios. * Serce Jezusa, ucieczko nasza itd.

To prawda Panie, żeśmy zgrzeszyli, * Żeśmy Ci wiele zadali ran, * Żeśmy na litość nie zasłużyli, * Aleś Ty dobry Ojciec i Pan; * Tyś za nas wylał najdroższą Krew, * Zalej nią, zalej słuszny Twój gniew. * Serce Jezusa, ucieczko itd.

Z Ciebie, o Serce Króla naszego, * Świeci nam słodkich nadziei blask, * Ty nie odrzucisz ludu Twojego, * Tyś niezgłębioną przepaścią łask, * Ty naszą nędzę tak dobrze znasz, * My bardzo biedni, o Panie nasz. * Serce Jezusa, ucieczko nasza itd.

Przez Serce Twojej Matki przeczystej, * Przez Jej boleści błagamy Cię, * Wspieraj nas w drodze smutnej, ciernistej, * Nad naszą nędzą ulituj się. * Przebacz nam, przebacz i pociesz nas, * Wiecznej radości niech błysnie czas. * Serce Jezusa itd.

8.

Brzmi cichej godziny, * Przez góry, doliny, * Dzwonku, twój głos; * Brzmij Pannie Maryi, * Nieś pozdrowienie jej * Do jej Niebios.

Bo ona łask pełna: * Niebo i ziemia ma * Pokłon jej dać; * Chcę też jej dzwonkiem być, * Ją pozdrowieniem czcić, * Ją miłować.

Pan Bóg wszechmogący * Nas pocieszający, * On jest z Tobą; * Królowo niebieska, * Nasza pośredniczko * Bądź Ty zemną!

Jakeś wysławiona, * Tak też Twa Dziecina, * Co nam sprzyja. * Tyś błogosławiona, * Bez grzechuś poczęta, * O Marya.

Wiatr wieje łagodny, * Znosi me modły * Ku niebiosom; * Bądź przy mnie Marya, * W życiu i w śmierci ja * Chcę być z Tobą.

Dzwoneczka wdzięczny głos, * Wprowadź mnie do niebios, * Do mej Matki. * Jak ja Cię pozdrawiam, * Pozdrów Maryo tam * Mnie raz w niebie. Amen.

9.

Dziś Panno Cię wzywamy: pomóż Marya! * Na kolana padamy: pomóż Marya! * Spraw Panno niech nie zginie, * :: Człek w tej płaczu dolinie. ::

Z ufnością upraszamy: pomóż Marya! * Przez Twą boleść żądamy: pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Przez Zbawcy krzyż i mękę: pomóż Marya! * Rątku podaj rękę: pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Grzechy nasze racz zgładzić, pomóż Marya! * Łaskę u Boga sprawić pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

O Panno dobrocią Twą pomóż Marya! * Prowadź nas drogą prawą, pomóż Marya. * Spraw Panno itd.

Pomoc zawsze racz nam dać: pomóż Marya! * A od pokus zachować: pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

I od grzechowej winy: pomóż Marya! * Zachowaj nas prosimy: pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

I od wojny niedoli: pomóż Marya! * Dobroć Twa niech ocali, pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Niechże też gdy głód mamy: pomóż Marya! * Twej pomocy doznamy pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Gdy choroba nastąpi, pomóż Marya! * Niech Twa pomoc przystąpi, pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

A gdy oczy zatwardną: pomóż Marya! * Usta mówić przestaną, pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Przyjść do Syna Twojego, pomóż Marya! * Uprosić łaskę Jego, pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

Byśmy Boga chwalili, pomóż Marya! * I dobroć Twą sławili, pomóż Marya! * Spraw Panno itd.

10.

Maryą uwielbiać jest mem pragnieniem, * W smutku i radości, w całym życiu mem; * Me serce, Marya, gore ku Tobie, * :: Zapaleń miłości, we wszelkiej dobie. ::

Maryo, łagodna i wdzięczna Panno ! Grzeszników ucieczko, łaknących manno; * Przyjmij moją miłość, o Matko droga! :: Staw się za Twe dzieci w niebie u Boga. ::

Chociażbym miał serce i nad tysiąc w sobie * i wszystkie gorały ogniem ku Tobie, * Toby nie zdołały ile potrzeba * :: Ciebie szczerze kochać, Królowo nieba. ::

Pociecho strapionych, Panno Marya, * Bądź mi za obronę, Matuchno miła, * Gdy przeciw mnie walczą złe namiętności; * :: Oddalaj odemnie natarczywości. ::

O Ty gwiazdo morska, udzielaj Twego * Zaciemniałem duszom światła błogiego; * Błądzących we

wierze nawróć, oświecaj, * :: A Boga poznanie w serca ich wzniecaj. ::

Pokrewnych, przyjaciół i mą rodzinę, * Polecam ci Matko w każdą godzinę, * Bądź im za patronkę w życiu i wiecznie, * :: Niech się pod Twą strażą czują bezpiecznie. ::

Pobłogosław Matko nasze przymierze, * Byśmy Ci służyli w tym życiu szczerze, * Udziel z Twojej opieki co nam potrzeba, * :: A po śmierci wprowadź wszystkich do nieba. :: Amen.

11.

Serdeczna Matko! Opiekunko ludzi, * Niech Cię płacz sierót do litości wzbudzi: * Wygnańcy Ewy do Ciebie wołamy: * Zmiłuj się, zmiłuj, niech się nie tułamy.

Do kogóż mamy wzdychać nędzne dziatki, * Tylko do Ciebie ukochanej Matki: * U której Serce otwarte każdemu, * A osobliwie nędzą strapionemu.

Zasłużyliśmy, to prawda, przez złości, * By nas Bóg karał różgą surowości; * Lecz kiedy Ojciec rozniewany siecze, * Szczęśliwy, kto się do matki uciecze.

Ty masz po Sobie i Ojca i Syna, * Snadnie Go Twoja przejedna przyczyna: * Pokazawszy Mu piersi i wnętrzności, * Łatwo Go skłonisz, Matko łaskawości.

Dla Twego Serca wszystko Bóg uczyni, * Daruje plagi, choć człowiek zawini: * Jak Cię cna Matko nie kochać serdecznie, * Gdy się skryć mozem pod Twój płaszcz bezpiecznie.

Ratuj nas, ratuj, Matko ukochana, * Zagniewanego gdy obaczysz Pana, * Mieczem zranione pokazuj Mu Serce, * Gdy Syna na krzyż wbijali morderce.

Dla tych boleści któreś wycierpiała, * Kiedyś pod krzyżem Syna Twego stała: * Bóg nam daruje, byśmy nie cierpieli, * Cośmy wytrzymać za złość naszą mieli.

A gdy ujdziemy tak gniewu jak chłosty, * Pokaż nam Matko tór do nieba prosty; * Niechaj to Serce, z którego opieki * Dotąd żyjemy, kochamy na wieki. A.

12.

Tysiąc razy pozdrawiamy Ciebie, * O Marya, Matko Jezusa! * Tyś ozdobą na wysokim niebie, * Ciebie czci i wielbi ma dusza; * Ty po Bogu jesteś zawsze pierwszą, * Tobie cześć i chwałę najprzedniejszą * Anieli święci oddawają, * :: Królową Cię swą nazywają. ::

Przybądź nam na pomoc, Matko nasza! * Wszyscy ufnem sercem żądamy, * Tyś jedyna Opiekunka nasza, * Już innej po Bogu nie mamy; * Więc chwałę Tobie przyśpiewujemy, * Uwielbiać Imię Twoje pragniemy, * Jak przystoi po Bogu Tobie, * :: Chcemy Cię chwalić w każdej dobie. ::

Bóstwo od wieków Ciebie obrało * Za Matkę Swojemu Synowi, * Aby przezeń się zbawienie stało * Nędznemu na ziemi ludowi; * Tak Syn Boży, Syn Twój ukochany, * Podjął krzyż, mękę i ciężkie rany, * Cierpiąc na tej ziemi boleści, * :: Uczynił to dla nas z miłości. ::

Tyś na Syonie jest utwierdzona, * Przebywasz w mieście poświęconem, * Wprzód, nim byłaś na świat zrodzona, * Jasniałaś światłem niezgaszonym, * Teraz kosztujesz wiecznej radości, * Jako Królowa niebieskiej włości, * Bowiem tak Istność urządziła, * :: Aby z Nim żyła Córka miła. ::

O najśliczniejsza Pani Libanu! * Nad chór Aniołów wywyższona, * Śliczny Cyprys górnego Syonu, * A w Kades Palmo podwyższona, * O Ty, Rózo Jerycha wspaniała! * Twą piękność zna niebo. ziemia cała! * O Gwiazdo ranna, najjaśniejsza, * :: Oliwo! woń piękną mająca. ::

O Lilio, w cieniu najpiękniejsza! * Miły zapach świata wydajesz, * Tyś nad kwiaty wszelkie ozdobięjsza, * Plemieniu ludu pomoc dajesz: * Ciebie nad słońce, miesiąc i gwiazdy, * Matko! wynosi, wielbi człek każdy; * Najwspanialszą bramę niebieską, * :: Czci, wyznawa Panią Anielską. ::

Zdrowaś Pani Królowa Najświętsza, * Tyś jest Matką nienaruszoną; * Świątynio Trójcy najdosłojniej-

sza. * Już od wieczności wyzwolona; * Mądra Panno,
Córko Boga zacna, * Tęczo w obłokach wielce prze-
zacna, * Wzniesiony tronie Salomona, * :: Przecudne
Runo Gedeona. ::

Któżby więc mógł wszystką sławę Twoją, * Na
tym świecie zdolnie opisać, * Którą Bóg, Syn Twój
przez łaskę Swoją, * Raczył Tobie w niebie darować; *
Gdyby wszystkie światowe języki * Wznosiły chwałę
Twoją w okrzyki, * I toby wszystko nie nie było, *
:: Coby twej chwale wystarczyło. ::

Przed Twym obrazem, o Matko Pana! * Przyjmij
prośby, które składamy, * Niegodni greszni, zgiąwszy
kolana, * Wyjednaj nam, czego żądamy; * Trwogi, nie-
szczęścia, smutki, strapienia * Uchowaj, a broń nas od
zginienia, * Bowiem ważna Twoja przyczyna, *
:: Wszystko nam wyjedna u Syna. ::

Uproś nam miłość, nadzieję, wiarę, * W cnotliwym
życiu wytrwanie, * Odwróć od nas głód, mór, wojny
karę, * Daj dobre życia dokonanie, * Jak przyjdzie sta-
nać nam przed Sędziego * I oddać Mu rachunek z ca-
łego * Żywota, natenczas, o Pani! * :: Zastaw nas
Twojami pierściami. ::

Racz uprosić wszystkim Bożą łaskę, * By nie wi-
dzieć rozniewanego, * Oraz by grzesznik nie wpadł
w niełaskę * Sędziego słusznie karzącego, * Abyśmy
tu w doczesnym żywocie * Z Bogiem żyjąc, kochali się
w cnocie; * Z naszych się grzechów spowiadali *
:: I za nie z skrucą żałowali. ::

Wszyscy Święci oraz Święte Boże! * Racście się
przyczyniać za nami, * Niech wstawienie wasze nam
pomoże. * Łączcież swoje głosy z naszemi, * Byśmy się
tam z wami oglądali * I niebieskich rozkosz zażywali, *
Bogu cześć i Maryi dali * :: I w niebie wiecznie kró-
lowali. ::

13.

Zaprowadź, Panno miła, łaskawie żeglarzów * Do
świętego kościoła i do Twych ołtarzów * A pomóż z Twej
miłości, gdy grożą nawałności, * Marya, Marya, pomóż
Marya!

O Pani litościwa, błogosław nam pola; * Płody na naszej niwie, zabiegi, pot czoła, * Pociesz biednych cierpiących, pokarmu nie mających; * Marya itd.

Błogosław opuszczonych w chorobie, w nędzocie, * Upadłych, uciśnionych, sieroty w kłopotcie. * I wszystkich utrapionych, grzechami obciążonych; * Marya itd.

Ublągaj nam pokoju, uproś nam świętości, * Pojednaj, którzy w boju, wygładz przeciwności, * Spraw, by Cię wszyscy czcili, jak dziatki Cię wielbili; * Marya itd.

Polecamy, Marya, Twej łasce granice, * W Tobie mocna ich zbroja, puklerze i miecze, * Niech na nich się rozbija nieprzyjaciół potęga; * Marya itd.

Przeprowadź nas przez fale do portu pewnego, * Ku świętej wiecznej chwale do szczęścia wiecznego; * Niech łódeczka przypłynie ku niebieskiej krainie; * Marya itd.

Gdzie wśród świętych promieni zakwitła Lilia, * Gdzie wieczne uwielbienie, zbawienie im sprzyja; * Tam byśmy zamieszkali, z niebieskich wód pijali; * Marya itd.

14.

Boże niepojęty, dziś Franciszek święty, * Szafarzem Kościoła, * Lud tu zgromadzony * Grzechami ściśniony, * O łaskę Twą woła, * Wysłuchajże nas Ojcie jedyny, * Daj odpuszczenie od kary winy, * Boże, Boże, Boże jedyny.

Sześćset lat już mija, jak nam łaska sprzyja, * Świętego Franciszka, * Niech się każdy cieszy, * Jak najprędzej spieszy, * Gdy go grzech uciska, * Spoglądaj na nas, Ojcie jedyny, * Daj odpuszczenie od kary, winy, * Boże, Boże, Boże jedyny.

W Assyżu, Umbryi w kościele Maryi * Wiernym się ogłasza, * Przy skrusze spowiedzi, * Świętej Komunii, * Wina się odprasza. * Rzuć na nas okiem, Ojcie jedyny, * Daj odpuszczenie od kary winy, * Boże, Boże, Boże jedyny.

Dziś w zbawiennej drodze, nie myśląc o trwodze, * Poradź się Franciszka, * On ci pewnie wskaże, * Gdy twe grzechy zmaże, * Gdzie do nieba ścieżka! * Wei-

rzyj łaskawie, Ojcie jedyny, * Daj odpuszczenie od kary, winy, * Boże, Boże, Boże jedyny.

Jezu twemi rany, Franciszku kochany, * Znaczon po swym cielem, * Spraw, niech odpust mamy, * Gdy się spowiadamy, * Dzisiaj w tym kościele, * Wysłuchaj nas, Ojcie jedyny, * Daj odpuszczenie od kary, winy, * Boże, Boże, Boże jedyny. Amen

15.

O Franciszku, Ojcie nas ubogich, * O Franciszku proś za nas, * O Franciszku Seraficki święty, * Święty Ojcie proś za nas, * Abyśmy sobą i światem gardzili, * Boga miłować się zawsze starali, * O Franciszku proś za nas, * Święty Ojcie żegnaj nas.

O Franciszku w pokucie, w pokorze, * O Franciszku proś za nas, * Szli za tobą w każdej (pokorze) życia porze, * Święty Ojcie posil nas, * Zwróć miłosierne twe oczy i błogie, * Na dziatki twoje zbyt nędzne ubogie, * O Franciszku proś za nas, * Święty Ojcie posil nas.

O Franciszku łaski nam wybłagaj, * O Franciszku proś za nas, * Działki twoje od pychy wybawić, * Święty Ojcie żegnaj nas, * Wielki przyjacielu Boskiego Ojca, * Bądź nam pomocą, potężny obrońca, * O Franciszku proś za nas, * Święty Ojcie żegnaj nas.

B. Modlitwy pątników.

Anty f o n a.

W drogę pokoju i szczęśliwości niech nas prowadzi wszechmogący a miłosierny Pan, i Rafał, Anioł święty, niech nam będzie towarzyszem w drodze, ażebyśmy w pokoju, w zdrowiu i z weselem wrócili się do domu naszego. Amen.

Kyrie elejson, Chryste elejson, Kyrie elejson.

Ojcie nasz itd.

- V. I nie wódź nas na pokuszenie,
 R. Ale nas zbaw ode złego.
 V. Zachowaj sługi Twoje,
 R. Boże mój! mające nadzieję w Tobie.
 V. Błogosławiony Pan na każdy dzień,
 R. Niech nam szczęści drogę Bóg zbawienia naszego.
 V. Pokaż nam, Panie! drogi Twoje,
 R. A ścieżek Twoich naucz nas.
 V. Daj, Boże! aby wyprostowane były drogi nasze,
 R. Na zachowanie przykazań Twoich.
 V. Będą krzywe prostemi,
 R. A ostre drogami równemi.
 V. Aniołom Swoim Bóg rozkazał o tobie,
 R. Aby cię strzegli po wszystkich drogach twoich.
 V. Panie! wysłuchaj modlitwy naszej,
 R. A wołanie nasze niech do Ciebie przyjdzie.

Módlmy się.

Boże! któryś syny izraelskie przez środek morza suchemi nogami przeprowadził i któryś trzem Mędrcom drogę do Siebie prowadzeniem gwiazdy utorował, prosimy Cię, racz nam dać drogę szczęśliwą i czas pogodny, abyśmy w towarzystwie Anioła Twego świętego na miejsce, do którego dążymy, a nakoniec do zbawienia wiecznego szczęśliwie przyjść mogli. Przez Chrystusa Pana naszego. Amen.

2. Litania do Najś. Serca Jezusowego.

Kyrie elejson. Chryste elejson. Kyrie elejson.
 Chryste, usłysz nas. Chryste wysłuchaj nas.
 Ojcze z nieba Boże, zmiłuj się nad nami.
 Synu, Odkupicielu świata Boże, zmiłuj się nad nami.
 Duchu święty Boże, zmiłuj się nad nami.
 Święta Trójco jedyny Boże, zmiłuj się nad nami.
 Serce Jezusa, Syna Ojca przedwiecznego,
 Serce Jezusa, w łonie matki Dziewicy od Ducha
 świętego ukształtowane,
 Serce Jezusa, z Boską osobą Słowa zjednoczone,

Zmiłuj się
 nad nami!

Serce Jezusa, nieskończonego Majestatu,
Serce Jezusa, świątynio Boga,
Serce Jezusa, przybytku Najwyższego,
Serce Jezusa, domie Boży i bramo niebios,
Serce Jezusa, gorejące ognisko miłości,
Serce Jezusa, siedlisko sprawiedliwości i miłości,
Serce Jezusa, pełne miłości i dobroci,
Serce Jezusa, cnót wszelkich bezdenna głębino,
Serce Jezusa, wszelkiej chwały najgodniejsze,
Serce Jezusa, któreś Królem serc wszystkich i ce-
lem ich,
Serce Jezusa, w którym są wszystkie skarby mą-
drości i umiejętności,
Serce Jezusa, w którym cała pełnia Bóstwa mie-
szka,
Serce Jezusa, w którym sobie Ojciec upodobał,
Serce Jezusa, z którego pełności wszyscyśmy
wzięli,
Serce Jezusa, pożądanie wzgórz wiekuistych,
Serce Jezusa, cierpliwe i wielkiego miłosierdzia,
Serce Jezusa, hojne dla wszystkich, którzy Cie
wzywają,
Serce Jezusa, źródło życia i świętości,
Serce Jezusa, przebłaganie za grzechy nasze,
Serce Jezusa, zelżywościami nasycone,
Serce Jezusa, starte dla grzechów naszych,
Serce Jezusa, posłuszne aż do śmierci,
Serce Jezusa, włóczęnią przebite,
Serce Jezusa, źródło wszelkiej pociechy,
Serce Jezusa, życie i zmartwychwstanie nasze,
Serce Jezusa, pokoju i pojednanie nasze,
Serce Jezusa, ofiara za grzechy,
Serce Jezusa, zbawienie ufających w Tobie,
Serce Jezusa, nadziejo w Tobie umierających,
Serce Jezusa, rozkoszy wszystkich Świętych,
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, prze-
puść nam, Panie!
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, wysłu-
chaj nas, Panie!

Z
m
i
l
u
j
s
ię
n
a
d
n
a
m
i
l

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, zmiłuj się nad nami!

Ojciec nasz. Zdrowaś Marya.

V. Jezus cichy i Serca pokornego,

R. Uczyń serca nasze według Serca Twego.

Módlmy się.

Wszechmogący wieczny Boże, wejrzyj na Serce najmiłszego Syna Twojego i na chwałę i zadośćuczynienia, jakie Ci za grzeszników składa, a gdy oni do Twego miłosierdzia się udają, Ty im łaskawie przebacz w Imię tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha świętego, Bóg, na wieki wieków. Amen.

3. Litania Loretańska.

Kyrie elejson. Chryste elejson. Kyrie elejson.

Chryste, usłysz nas. Chryste wysłuchaj nas.

Ojciec z nieba Boże, zmiłuj się nad nami.

Synu, Odkupicielu świata Boże, zmiłuj się nad nami.

Duchu święty Boże, zmiłuj się nad nami.

Święta Trójco jedyny Boże, zmiłuj się nad nami.

Święta Maryo, módl się za nami.

Święta Boża Rodzicielko,

Święta Panno nad pannami,

Matko Chrystusowa,

Matko łaski Bożej,

Matko najczystsza,

Matko najśliczniejsza,

Matko niepokalana,

Matko nienaruszona,

Matko najmiłsza,

Matko przedziwna,

Matko dobrej rady,

Matko Stworzyciela,

Matko Odkupiciela,

Panno roztropna,

Módl się za nami!

Panno czcigodna,
Panno wsławiona,
Panno można,
Panno łaskawa,
Panno wierna,
Zwierciadło sprawiedliwości,
Stolico mądrości,
Przyczyno naszej radości,
Naczynie duchowne,
Naczynie poważne,
Naczynie osobliwego nabożeństwa,
Rózo duchowna,
Wieżo Dawidowa,
Wieżo z kości słoniowej,
Domie złoty,
Arko przymierza,
Bramo niebieska,
Gwiazdo zaranna,
Uzdrowienie chorych,
Ucieczko grzesznych,
Pocieszycielko utrapionych,
Wspomożenie wiernych,
Królowo Anielska,
Królowo Patryarchów,
Królowo Proroków,
Królowo Apostołów,
Królowo Męczenników,
Królowo Wyznawców,
Królowo Panieńska,
Królowo Wszystkich Świętych,
Królowo bez zmazy grzechu pierworodnego po-
częta,
Królowo Różańca świętego,
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, prze-
puść nam, Panie!
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, wysłu-
chaj nas, Panie!

Wó d l s i ę z a n a m i l i

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, zmiłuj się nad nami!

Ojcze nasz. Zdrowaś Marya.

A n t y f o n a.

Pod Twoją obronę uciekamy się, święta Boża Rodzicielko, naszymi prośbami nie racz gardzić w potrzebach naszych, ale od wszelakich złych przygód racz nas zawsze wybawiać, Panno chwalebna i błogosławiona, Pani nasza, Orędowniczko nasza, Pośredniczko nasza, z Synem Twoim nas pojednaj, Synowi Twojemu nas polecaj, Twojemu Synowi nas oddawaj.

V. Módl się za nami, święta Boża Rodzicielko,

R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

M ó d l m y s i ę.

Łaskę Twoją, prosimy Cię, Panie! racz wlać w serca nasze, aby, którzyśmy za zwiastowaniem Anielskiem Wcielenie Chrystusa, Syna Twego, poznali, przez mękę Jego i krzyż do chwały zmartwychwstania byli doprowadzeni. Przez tegoż Chrystusa, Pana naszego. Amen.

V. Módl się za nami, święty Józefie!

R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

M ó d l m y s i ę.

Przenajświętszej Rodzicielki Twojej Oblubienca, prosimy Panie, niech zasługami będziemy wspomóceni, aby, czego nieudolność nasza otrzymać nie może, za jego przyczyną było nam udzielone. Który żyjesz i królujesz na wieki wieków. Amen.

4. Memorare.

Pamiętaj o najdobrotliwsza Panno Maryo, że od wieków jeszcze nigdy nie słyszano, ażeby kto, ucieka-

jąc się do Ciebie, Twej pomocy wzywając, Ciebie o przyczynę prosząc, miał być od Ciebie opuszczonym. Ta nadzieją ozywiony uciekam się do Ciebie, o Maryo, Panno nad pannami i Matko Jezusa Chrystusa! przystępuję do Ciebie, stawam przed Tobą jako grzeszny człowiek drżąc i wzdychając. — O Pani świata! nie racz gardzić moimi prośbami! O Matko Słowa przedwiecznego, racz wysłuchać mnie nędznego, który do Ciebie z tego padółu płaczu o pomoc wołam. Bądź mi pomocą we wszystkich moich potrzebach teraz — i zawsze, a osobliwie w godzinie śmierci, o łaskawa, o litościwa, o słodka Panno Maryo. Amen.

5. Modlitwa za ogólne potrzeby chrześcijaństwa.

Wszchemogący wieczny Boże! Panie Ojcie niebieski! spojrzij okiem nieskończonego miłosierdzia Twego na niedolę, nędzę i potrzeby nasze. Zmiłuj się nad prawowiernymi chrześcianami, za których jednorodzony Syn Twój, Pan i Zbawiciel nasz, najmilszy Jezus Chrystus, dobrowolnie przyszedł do rąk grzeszników, a Krew swoją przenaidroszą przelał na krzyżu świętym.

Przez tegoż Pana Jezusa racz od nas oddalić, Ojcie najłaskawszy, wszystkie zasłużone kary, teraźniejsze i przyszłe niebezpieczeństwa, wojnę, drogość, zarazy, smutne i nędzne czasy. Racz też oświecać i wzmacniać we wszelkiem dobrem duchowne i świeckie zwierchności i rządców, aby popierali wszystko, coby służyło na Twoją chwałę Boską, a pożyteczne było zbawieniu naszemu, pokojowi powszechnemu i całości chrześcijaństwa. Osobliwie prosimy Cię, błogosław o Boże najwyższego Pasterza, Namiestnika Twego, Ojca świętego Piusa X.; błogosław i Biskupa naszego i wszystkich Biskupów całego chrześcijaństwa, aby tych, których im powierzyłeś, w Twojem imieniu i w Twojem duchu prowadzili. Rozmnoż łaskę błogosławieństwa Twego nad Królem i Cesarzem, Panem naszym, nad Królową i Cesarzową i nad całym domem królewskim i cesarskim.

Udziel nam, o Boże, pokoju! prawej jedności w wierze bez wszelkiego rozdziwienia i odszczepieństwa; nawróć serca nasze do prawdziwej pokuty i poprawy żywota naszego. Zapal w sercach naszych ogień Twojej miłości. Daj nam łaknienie i żarliwość do wszelkiej sprawiedliwości; abyśmy jako dziatki posłuszne w życiu i śmierci Tobie się podobali. Prosimy także, o Boże! jako chcesz żebyśmy prosili, za naszych przyjaciół i nieprzyjaciół, za zdrowych i chorujących, za smutnych i utrapionych chrześcian, za wszystkich żyjących i zmarłych. Tobie polecamy wszystkie nasze uczynki i sprawy, nasze życie i skonanie. Udzielaj nam tu Twojej łaski, a potem wprowadź nas z wybranymi tam, gdzie w wiecznej radości i szczęśliwości Ciebie czcić i wielbić mamy.

Spraw to, o Panie, Ojcie niebieski! przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego najmilszego, Pana i Zbawiciela naszego, który z Tobą i z Duchem Świętym żyje i króluje na wieki wieków. Amen.

6. Modlitwa odpustowa.

V. Abyś Kościół Twój święty rządzić i zachować raczył.

R. Ciebie prosimy, wysłuchaj nas, Panie.

Ojcie nasz. Zdrowaś. Chwała Ojcu.

V. Abyś nieprzyjacioly Kościoła św. poniżyć raczył.

R. Ciebie prosimy, wysłuchaj nas, Panie.

Ojcie nasz. Zdrowaś. Chwała Ojcu.

V. Abyś królom i panom chrześciańskim pokój i zgodę prawdziwą dać raczył.

R. Ciebie prosimy, wysłuchaj nas, Panie.

Ojcie nasz. Zdrowaś. Chwała Ojcu.

V. Abyś wszystkiemu ludowi chrześciańskiemu pokój i jedność darować raczył.

R. Ciebie prosimy, wysłuchaj nas, Panie.

Ojcie nasz. Zdrowaś. Chwała Ojcu.

V. Módlmy się za naszego Ojca św., Piusa.

R. Niech Pan raczy zachować go, obdarzyć go zdrowiem, długiem życiem i szczęściem na ziemi i niech go nigdy nie odda w ręce nieprzyjaciół jego.

Ojciec nasz. Zdrowaś. Chwała Ojcu.

7. Modlitwa po Mszy św.

3 Zdrowaś Marya.

Bądź pozdrowiona Królowo, Matko miłosierdzia, żywocie, słodkości i nadziejo nasza, bądź pozdrowiona. Do Ciebie wołamy wygnani synowie Ewy, do Ciebie wzdychamy łkając i płacząc na tym leż padole. Nuż tedy, Orędowniczko nasza, one Twoje miłosierne oczy ku nam obróć. A Jezusa, błogosławiony owoc żywota Twojego, pokaż nam po tem wygnaniu. O łaskawa, o dobrotliwa, o słodka Panno Maryo.

V. Módl się za nami święta Boża Rodzicielko,

R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

Módlmy się.

Boże, ucieczko nasza i mocy, wejrzyj miłościwie na lud do Ciebie wołający; a za przyczyną chwalebnej i niepokalanej Panny Bożej Rodzicielki Maryi, św. Józefa Jej oblubieńca, św. Apostołów Twoich Piotra i Pawła i wszystkich Świętych, wysłuchaj litościwie i łaskawie prośby nasze, które do Ciebie zanosimy o nawrócenie grzeszników, o wolność i podwyższenie świętej Matki, Kościoła: Przez Chrystusa Pana naszego. Amen.

Święty Michale Archaniele, broń nas w potyczce; przeciw złości i podstępom czarta bądź naszą twierdzą. Niechaj go Bóg uskromi; o to pokornie błagamy: Ty, najwyższy wodzu wojska niebieskiego, szatana i innych złych duchów, którzy na zgubę dusz chodzą po świecie, wielką twoją mocą strąć do piekła. Amen.

Najsłodsze Serce Jezusa, — zmiłuj się nad nami!
(Trzykroć.)

Krótki słowniczek włoski.

Wyrazy często używane.

Dzień dobry, panie!
Dobry wieczór, pani!
Dobra noc, panno!
Proszę o przebaczenie!
Jeżeli łaska,
Proszę!
Dziękuję!
Ubolewam,
żał mi!
tak, nie,
Z Bogiem!
Zostań zdrów!

Buón dziórno, sinjóre.
Buóna séra, sinjóra.
Buóna nótte, sinjorína.
Perdóni, albo: skuzi.
Se le piácie.
la prégo.
la ringrácio.
mi rinkrésze.
mi spiácie.
si, no.
addio!
stia béne!

Kolej żelazna: la strada ferála, la ferowia.

Dworzec,
Gdzie się idzie na dworzec?
Gdzie się znajduje wychodek?
pociąg kolejowy,
wagon,
Wydział wagonowy,
miejsce,
O której godzinie odjeżdża pociąg?
Jest czas do wsiadania!
Jak się nazywa ta stacya?
owy kościół?
ta wioska?
to miasto?

la stacyóne.
Di dówe si wa álla stacyóne!
Dówe sono i czesi? albo le retirete?
il tréno.
il wagóne, il karocóne.
il kompartiménto.
il pósto.
a ke ora párté il treno?
è témpo di prénder pósto.
kóme si kiáma kwésta stacyóne?
kwéla kiéza?
kwésto wiladzio?
kwéla czitá?

Jak długo się tu zatrzymamy?

Jest 10 minut przystanku!

Przyjazd

Odjazd

Usługacz

Weź mi te rzeczy!

Nieś mi ten kuferek!

kwanto tempo czy fermiámo kwi?

una fermáta di diéczi minúti.

l'arriwo.

la partenca.

il fakino.

prendete kwésta róba!

portátemi kwésta walidžia!

Dorożka: la wetúra, il lénjo.

Czy wóz wolny, dorózkarzu?

Zawieś mnie do Watykanu!

Ileż kosztuje jazda?

Według czasu!

Ileż kosztuje godzina?

Ileż żądasz aż do św. Pawła po za miastem?

Tam i napowrót!

Jedź!

Jedź powoli!

Jedź dobrze!

Jedź iak najprędzej!

Dam ci dobrą zapłatę!

Trzymaj! (halt!)

Czekaj!

Wróć się!

Jestem z Was kontent!

Oto, dla was! (dla ciebie)

kokiére, siéte libero?

andiámo al Watikáno!

kwanto fa la kórsa?

al' ora.

kwanto kosta al' ora?

kwanto woléte fino a San Paolo fuóri le mura?

andáta e ritórno!

awánti!

andáte piáno!

andáte béne!

andate piú presto postibile!

wi daró una buóna manczia!

fermáte! halt!

aspetate!

tornáte!

sono kontento di woi.

ekko, per woi!

Dom gościnny (hotel): L'albergo.

Restauracya,

Karczma,

Izba (pokój),

Dajcie mi jeden pokój na pierwszym, drugim, trzecim piętrze,

Łóżko,

Proszę mi przynieść wody, chcę się umyć!

la trattoria.

l'osteria.

la kámara, la stanca.

dátemi una kámara al primo, sekondo, terco piano.

il letto.

portátemi ákwa; worëi la wármí.

Gdzie jest wychodek?

Pokaż mi jadalnię!

Kelner (stołowy),

Chciałbym coś jeść,

Chleb,

chleb biały,

chleb czarny,

jedno jajko,

dwa jajka,

twarde,

miękkie,

szołdra (szynka),

zupa,

ryba,

wołowina,

mięso warzone,

mięso pieczone,

mięso duszone,

pieczeń (pieczonka),

pieczeń wołowa,

pieczeń cielęca,

wieprzowina,

kotlet,

kotlet cielęcy,

kotlet skopowy,

kotlet wieprzowy,

sałata,

omlet,

ser,

owoc,

Chciałbym coś pić,

woda,

piwo,

wino,

wino białe,

wino czerwone,

wino ciemnoczerwone,

dow' è il czesò, albo: la ritiràta.

mostràtemi dow' e la sàla da pranco!

il kamerièrè, il garçóne.

worèi mandziare kwalkekóza.

il pane.

pane biàńko.

pane néro.

un uówo.

due uówa.

sódo.

molle, albo: à la kok.

il proszutto.

la minèstra, albo: la zupa.

il pesze.

il mánco.

karne lèsa.

karne arrostita.

karne stufàta.

arròsto.

arròsto di manco.

arròsto di witello.

majàle arròsto.

una kostelètta.

kostolètta di witello.

kostelètta d'anièllo.

kostelètta di majàle.

insalàta.

fritàta.

il formádzio.

le frùtta.

worrèi kwalke kóza da bèrè.

l'ákwa.

la bírra.

il wino

wino biàńko.

wino róso.

wino néro.

Usługaczu, zanieś mi mój
kuferek na dworzec,
Ile za to żadasz?
To za dużo!
Oto masz jedną lirę i 50
centezymów,

Fakkino, mi porti i miéi baúli
alla stacyóne.
kwanto wuóle?
E troppo!
Ekko una lira e czinkwánta.

Zakupno, odwiedziny: Le kómpere, wísite.

Cóż to kosztuje?
A to?
Cóż za to żadasz?

To za drogie,
To bardzo drogie,
Daj mi to taniej!
Czy chcesz zmienić ten
banknot?

Moneta ta jest nieważna,
jest fałszywa,

Daj mi cygar!
Chciałbym kupić sobie kil-
ka papierosów!

Chciałbym kupić pocz-
tówkę!

Oto list!

Proszę o znaczek 25 cen-
tyzymowy (tyle kosztu-
je porto listowe do Nie-
miec),

Masz karty z widokami?

Potrzebuję znaczek 10 cen-
tyzymowy (tyle wynosi
porto dla pocztówki do
Niemiec),

Mówisz po niemiecku?

Nie mówię po włosku,

Ja cię nie rozumię,

Nic nie rozumię,

Czyżes mnie zrozumiał?

kwanto kosta kwesto?
e kwelo?
kwanto domandáte?
kwanto woléte?
e káro.
e troppo káro.
dátelo per mène!
woléte kambiáre kwesto bi-
lieto?
kwesta monéta non wále,
e falsa.
dátemi dei sigari.
worrei kompráre alkune si-
garéite!
dezydero di kompráre una
kartolína postále!
ékko una lèttera!
dátemi un frankobóllo da
wenticzinkwe centezymi.

awéte kartolíne ilustráte?
Mi bisonja un frankobollo da
diéchi centezymi.

parlate tedesko? parla lei
tedesko?

Non párlo italiáno
non kapisko.

non inténdo nálla.
m'awéte kapito?

Daj mi spokój!
Nie chcę nic kupić!
Idź sobie dalej!
Wynoś się!

lasiátemi in pacze!
niénte!
andáte wia!
wáltene!

Odwiedziny.

Proszę o przebaczenie, czy
tu mieszka Pan Silani?
Czy Pan jest w domu?
Proszę mu oddać moją
kartę.

Skuzi, abita kwi il Sinjor
Silani?
E a kaza il Sinjore?
Prego di darli il mio biglietto
di wizyta.

U golarza.

Proszę mnie ogolić!
Ostrzyż mi trochę moje
włosy!
Nie za krótko!

Prego di farmi la barba!
Mi talji un po i capelli!
Non troppo korti!

Liczby: Numeri.

1 — úno.
2 — dúe.
3 — tré.
4 — kwatro.
5 — czinkwe.
6 — sei.
7 — sette.
8 — otto.
9 — nowe.
10 — dieczy.
11 — undiczi.
12 — dódiczi.
13 — trédiczi.
14 — kwatórdiczi.
15 — kwíndiczi.
16 — sédiczi.
17 — diciasette.

18 — diciótto.
19 — diciánówe.
20 — wenti.
21 — wentúno.
30 — trenta.
40 — kwaranta.
50 — czinkwanta.
60 — sessánta.
70 — settánta.
80 — ottánta.
90 — nowánta.
100 — czento.
200 — dueczénto.
1000 — mille.
2000 — due milla.
1 000 000 — un miljone.

Pieniądze.

1 lira (80 fen.),
 $\frac{1}{2}$ liry (50 centezymów),

Una lira.
Una meca lira, czinkwánta
centésymi, dieczy soldi.

5 centezymów
10 centezymów,

Un soldo.
Due soldi.

Czas: Il tempo.

jeden rok,
jeden miesiąc,
jeden tydzień,
jeden dzień,
jedna godzina,
która godzina?
o której godzinie?
pół godziny,
ćwierć godziny,
o pierwszej godzinie,
o ćwierć na drugą,
o pół do drugiej,
o trzy ćwierci na drugą,
o drugiej,
niedziela,
poniedziałek,
wtorek,
środa,
czwartek,
piątek,
sobota,

un anno.
un méze.
una settimána.
un dziorno.
un' ora.
ké ora è?
a ke ora?
una mec' ora.
un kwarto d' ora.
alle una, albo: al tokko.
alle una ed un kwarto.
alle una e meco.
alle una e tre kwarti.
alle due.
doménika.
lunedì.
martedì.
mercoledì.
dziowedì.
wenerdì.
sábato.

Opis podróży.

Niedziela, dnia 28-go września.

Pociąg osobny wyjeżdża z Bytomia w południe o godz. 12.30 i stanie w Gliwicach o godz. 12.52, a w Kędzierzynie o godz. 1.40. Tu czekają na nas pątnicy z Śląska Średniego i Dolnego. Odijazd z Kędzierzyna o 2 godz.

Po półgodzinnej jeździe osiągniemy Racibórz, gdzie się jeszcze dużo pielgrzymów przyłączy, a pół godziny później stację graniczną Bogumin (Oderberg). Po przyłączeniu się pątników z powiatu Pszczyńskiego i Rybnickiego pociąg nieomal jest zapelniony, tylko w Wiedniu jeszcze kilku do niego wejdzie. O godz. 3.46 idzie podróż z Bogumina (Oderberg) przez Morawską Ostrawę, miasto liczące 30 000 mieszkańców i leżące w pośrodku obwodu przemysłowego ostrawsko-karwińskiego, dalej przez Prerau, miasto morawskie, zawierające w sobie 17 000 ludzi do Wiednia, stolicy cesarskiej, leżącej nad Dunajem i mającej 2 miliony mieszkańców. Od dworca północnego przejeżdża się około miasta na tór kolei zachodniej i tędy przez St. Poelten, Poehlarn do Amstetten. Tu skręca się pociąg w kierunku południowym do Hieflau.

Poniedziałek, dnia 29-go września.

Już wczesną rano około 5-ej godz. trzeba się zerwać z snu, albowiem pociąg przejeżdża wzdłuż rzeki Enns przez tak zwane „Gesaeuse“ czyli szum wody, które się rozpoczyna już przy Klein-Reifling. Przez

spadziste skały przebija się kolej w dzikim, malowniczym wąwozie. Rozliczne wodospady powodują gwałtowny szum rzeki, z czego cała okolica dostała nazwę swoją. Woda spada tu około 170 metrów. Zbliżamy się do **Admont**, gdzie się znajduje słynny klasztor OO. Benedyktynów. Biblioteka zawiera w sobie 80 000 tomów i 1 000 starych rękopisów. Śliczny kościół uchodzi jako najpiękniejszy z budynków w Styryi (Steiermark) w stylu gotyckim zbudowanych. Po krótkim czasie mijamy **Selzthal**. Tor kolejowy kręcący się na zachód, idzie do Insbruku; nasz pociąg jedzie w stronę południową przez Alpy styryjskie, najprzód nad łożem rzeki Kalten, później rzeki Lising do pięknie położonego miasta **St. Michael**. Tu będzie podane śniadanie. Uprasza się unikać zbytniego tłoczenia się, ażeby się wszystko odbyło w najlepszym porządku. O godz. 7.46 pociąg wyruszy i jedzie w dolinie rzeki Mur pomiędzy Alpami Sekawskimi i Bruckiem i przez **Knittelfeld**, **Judenburg**, **Neumarkt** i **Friesach**, ostatnie miasto w Styryi. Wnet jesteśmy w Karyntyi (**Kärnthen**) i przebijamy się przez góry alpejskie, przez miasta **St. Veit**, **Glanegg**, dalej koło jeziora **Ossiach** do **Willach**, miasta nad rzeką **Drawą** pod górą **Dobracz** leżącego. Przejechawszy miejscowości **Arnoldstein**, **Tarwis**, **Malborgeth**, staniemy o godz. 1.41 w **Pontafel**, gdzie jest przygotowany obiad. W spokoju udają się pielgrzymi III klasy do poczekalni III klasy dworca, pielgrzymi I i II klasy do sali drugiej. 40 minut przystanku! O godz. 2.21 odchodzi pociąg do **Pontebby**, granicznej stacji włoskiej. Tu się odbędzie rewizya celna i zmiana wagonów. 25 minut pobytu! Do wagonów włoskich wolno dopiero wtedy wejść, kiedy będzie dany znak od przewodnika pielgrzymki. Kolej **Pontebbska** jest znana z doliny pięknej „Fella“, przez którą się rzeka, droga i kolej, jedno nad drugim przewijają. Tor 20 kilometrowy ma 25 tunelów. Przez **Chiusaforte** i **Resintha** wjedziemy do doliny,

Biblioteka

Śląskiego

przez którą przechodzi Tagliamento. Jestto najgwałtowniejsza z rzek włoskich z gór spadających. Potem miasto Udine, miasto czyste i wspaniałe, mające 26 000 mieszkańców i stolicę arcybiskupią. Dalej pędzi pociąg przez dolinę Fryaulską, unosząc się przed miastem Casarka, na moście 800 metrów długim, nad rzeką Tagliamento i przez Pordenone, Treviso, Mogliano, Mestre — zostawiwszy Wenecję po lewej stronie — do Padwy. Po podróży wysiłającej ale pięknej, nastąpi nareszcie upragniony odpoczynek! Pątnicy III klasy zaniosą swoje rzeczy do wózków mających numer ich grupy i udają się z nimi razem doznaczonych hotelów. Pielgrzymi I i II klasy także sami niosą swój kufer do doróżek numerowanych, stojących na pogotowiu i jadą do hotelów. Zaraz po przybyciu wieczera.

Wtorek, dnia 30-go września.

Padwa, mieszcząca w sobie 90 000 ludzi, słynie jako miejsce urodzin Titusa Liwiusza, pisarza historycznego rzymskiego. W tem mieście cesarz Fryderyk II w roku 1222 założył uniwersytet, który stolicy nadał nazwę „la Dotta“ albo „uczona“. Lecz nie te okoliczności prowadzą nas do Padwy. Nazwisko Padwy jest połączone z jednym z najsympatyczniejszych i najwięcej czczonych świętych, a to z św. Antonim z Padwy. Tu ów wielki święty żył i nauczał, tutaj zmarł w r. 1231. Lud go tylko nazywa świętym, czyli il Santo. Kościół jemu poświęcony został zaczęty w r. 1256; jest to budynek wspaniały w kształcie krzyża, z trzema nawami, nad którym się unosi siedm kopuł. Kaplica śliczna Świętego, położona w lewej nawie bocznej, zawiera pod ołtarzem jego zwłoki. Naokoło są pozawieszane różne wota i pamiątki, które świadczą o niezliczonych wysłuchaniach modlitw tych, którzy się do niego udali z prośbą. Ubogi uczeń św. Franciszka znalazł tu miejsce odpoczynku grobowego, tak wspaniałe i bogate, jakiego nie ma żaden książę ziemski. W pobliżu dworca znajduje się celka, w której św. Antoni zakończył swoje życie.

Porządek nabożeństwa: O godz. 6^{1/2} msza św. z śpiewem polskim u grobu św. Antoniego. Potem zwiedzanie skarbcza i przemowa polska. O godz. 7-ej msza św. z śpiewem niemieckim u grobu św. Antoniego, po niej zwiedzanie skarbcza i przemowa niemiecka.

O godz. 8^{1/2} śniadanie po hotelach, o godz. 9^{1/4} do 9^{1/2} wyrusza się do dworca tak jak przy przyjeździe. O godz. 10.10 odjazd pociągu. Droga nas prowadzi przez urodzajne niwy, leżące nad rzeką Po i przeorane licznymi kanałami, które dostarczają wody rozległym polom ryżowym i bronią mieszkańców w razie wylewów przez rzeki Po i Ecz. Przejeżdżamy przez miasto Battaglia, słynne z swych ciepłych kąpielii bagnistych i z ciepłych źródeł solnych, przeprawimy się przez rzekę Ecz, później przez rzekę Po i osiągniemy wkrótce Ferrara, miasto mające 34 000 mieszkańców i stolicę arcybiskupią. O godz. 12.45 staniemy w Bononii. Najprzód obiad na dworcu. Potem każdemu wolno sobie zobaczyć miasto (160 000 mieszkańców). Pamiątki godne widzenia są: katedra, poświęcona św. Piotrowi (San Pietro, Duomo) przy ulicy via dell' Indipendenza; tutaj zajmuje nas najwięcej freska (obraz) znajdująca się na podniebieniu ponad ołtarzem (malował Caracci) przedstawiająca: Zwiastowanie Najśw. Maryi Panny. Druga przeczna ulica za katedrą prowadzi nas do dwóch krzywo stojących wieży; większa, 97.90 m. wysoka, jest o 1,23 m. pochylona i nazywa się po swoim fundatorze Asinelli, druga 47.51 wysoka jest o 2,37 m. pochylona i ma nazwisko budowniczego Garisenda. W środku miasta, na placu Vittorio Emanuele, stoi kościół główny, poświęcony św. Petroniuszowi, patronowi miasta. W pierwszej kaplicy po lewej stronie, ozdobionej pięknymi na ścianach obrazami, odbyła się koronacja cesarza Karola V. Na placu Galileo jest kościół św. Dominika, założyciela zakonu Dominikanów. W nim znajduje się grób świętego. Obok kościoła jest klasztor, w którym św. Dominik mie-

szkał i umarł († 1221). Na placu przed nim unoszą się dwa filary i dwa grobowce dwóch znakomitych prawników z wieku średniego. Uniwersytet tutejszy był przez cały wiek średni szkołą najsławniejszą prawa rzymskiego i kościelnego; na początku trzynastego wieku mieściła w sobie 10 000 studentów.

Punktualnie o godz. 2.10 każdy musi być na dworcu! Pociąg o godz. 2.20 jedzie dalej przez Faenze, Forlì, Cesena do Rimini (30 000 mieszkańców), miasta leżącego nad morzem adryatyckiem. Odtąd prowadzi droga wzdłuż brzegów morskich przez Pesaro, Fano, Senigallia, Falconara do Ankony; jest to znaczne miasto portowe (61 300 mieszk.), malowniczo położone pomiędzy górami Monte Guasco na północ i Monte Astagno na południe. Z Ankony przez Osimo do Loreto. Miasto z wspaniałą bazyliką Matki Boskiej, znajduje się na górze. Mała kapliczka, Santa Casa (domek św.) w pośrodku wielkiej i pięknej katedry jest celem niezliczonych pielgrzymów. Według starodawnego podania był ten domek św. mieszkaniem Najśw. Maryi Panny w Nazarecie i został przez aniołów z Ziemi świętej przeniesiony najprzód do Dalmacyi, później do Loreto. Loreto jest rzeczywiście wielkie miejsce pątnicze, w którym Pan Bóg za prośbą Matki Boskiej już przez długie stulecia okazuje w szczególny sposób swoje łaski i cuda. Około 500 000 pątników rocznie tu przybywa. Domek zrobiony z zwyczajnych cegieł jest na zewnątrz pokryty kosztownym marmurem, na którym są przedstawione obrazki z życia Najśw. Maryi Panny. Po lewej stronie ołtarza znajduje się ognisko a nad nim statua Matki Boskiej z drzewa cedrowego.

Środa, 1-go października.

Nabożeństwo odbędzie się o godz. 7 dla pątników polskich przy ołtarzu Zwiastowania, a o godz. 9 dla niemieckich pątników w kaplicy niemieckiej, która jest pięknie ozdobiona za pomocą składek złożonych przez Niemców. — O godz. 8 śniadanie. — O godz. 1/12

wyruszamy do dworca; o godz. 1 odjazd. Pociąg się wije przez Ancona, Falconara, Jesi (miejsce urodzin Giambattisty Pergolese, który komponował hymn Stabat Mater), Fabiano, następnie przez okolice romantyczną, najprzód przez śliczne winnice pagórkami otoczone, potem przez nader piękny wąwóz i przez tunel, 1980 m. długi, przebijający grzbiet Apenninu w stronę Fossata di Vico (niedaleko leży Gubbio znane z wilka z Gubbio zachodzącego w życiu św. Franciszka), dalej przez Nocera-Umbra, miasto w urodzajnej dolinie leżące, do Foligno. Tu się kręci pociąg w stronę północną; najprzód jedziemy przez stację Spello, a po 13 minutach zatrzymamy się w Asyżu, w miasteczku św. Franciszka, z stolicą biskupią i 5600 mieszkańcami. Pątnicy III klasy zostaną umieszczeni w Albergo Porciunkula, pielgrzymi I i II klasy w hotelu Subasio w Asyżu. W pobliżu stacji znajduje się Santa Maria degli Angeli z bazyliką, budynkiem bardzo wspaniałym, zbudowanym w stylu renesansowym, poświęconym Królowej aniołów. W pośrodku niej sławna kaplica Porcyunkuli. Wyrzekłszy się wszelkich dóbr doczesnych, chciał św. Franciszek dla siebie zatrzymać tylko tę małą część (porciunkula), a to kapliczkę zapadłą w polu stojącą. Tutaj miał on owe widzenie, w którym mu Chrystus za prośbą Maryi Panny udzielił odpustu pod nazwą „Porciunkula“ znanego. Tu rozpoczęło się założenie zakonu OO. Franciszkanów. W kapliczce sąsiedniej umarł św. Franciszek dnia 4-go października r. 1226. Można także widzieć ogródeczek z różami bez cierni, których liście mają plamy krwawoczerwone. Miasto Asyż jest położone na górze. Ztąd nas pozdrawia zdaleka kościół San Francesco, wysoko się wznoszący i zbudowany na niezmiernych podporach. Tu spoczywają pod ołtarzem głównym śmiertelne szczątki świętego. Już w drugim roku po jego śmierci rozpoczęto budować kościół na górze, tak zw. górze piekielnej, gdzie dawniej było miejsce zatracenia. Z kościoła na dolnym piętrze prowadzą podwójne schody do krypty; w kościele na wyższym piętrze, tylko w niedzielę odbywa się nabożeństwo.

Można jeszcze zwiedzić kościół św. Klary, zawierający w sobie jej ciało, które Papież Leon XIII, w roku 1843 (600 lat po jej śmierci) znalazł niezmienione i które wystawił w kosztownej trumnie z szkła kryształowego zrobionej, ażeby mogło być widzialne wszystkim pątnikom. Można tu widzieć także głowę św. Agnieszki, która była siostrą św. Klary.

Na drodze spotykamy różne święte miejsca, które są pamiątkami narodzenia (la chiesina di San Francesco) i klauzury (chiesa nuova) św. Franciszka. Trochę na dół stoi kościółek St. Damian, gdzie św. Klara z Przenajświętszym w ręku złamała szturm nadjeżdżających Turków, ratując w ten sposób pierwszy klasztor Klarysek od spustoszenia. Widzenia godne jest jeszcze miejsce pustelnicze św. Franciszka, tak zwane Carceri, około 2 godziny drogi od Asyżu oddalone, leżące pośród pustyni i otoczone pięknem ogródeczkiem; ztąd piękny widok na okolicę Umbryjską.

Czwartek, dnia 2-go października.

Program dla III klasy. Dla niemieckich pątników nabożeństwo w kościele Porcyunkuli rano o 6^{1/2} godz. Śniadanie o 7^{1/2} godz. Następnie o 8-ej godz. idą pątnicy w wspólnym pochodzie — rzeczy zostawiając w kwaterach — do Asyżu, gdzie się złączą z pielgrzymami I i II klasy w kościele św. Franciszka i razem z nimi zwiedzą pamiątki Asyżu. Pielgrzymi polscy mają swoje nabożeństwo także w kościele Porcyunkuli o godz. 7^{1/2}. Po śniadaniu wyruszą około 9 godz. do Asyżu, do kościoła św. Franciszka. O godzinie 12^{1/2} muszą być oba oddziały w hotelu Porcyunkuli, gdzie o godz. 12^{3/4} zostanie podany obiad. O godz. 1.30 wymarsz na dworzec.

I i II klasa. Nabożeństwo dla pielgrzymów odbędzie się o godz. 7 w kościele św. Franciszka. O 8 godzinie śniadanie. O 8^{3/4} zgromadzenie się pątników w kościele św. Franciszka i zwiedzenie miejsc pamiątkowych w Asyżu. Obiad o godz. 11^{1/2}. O godz. 12

odjazd (z pakunkami) do kościoła Porcyunkuli (12¹/₂ do 1³/₄ godz.). Potem wyruszenie na dworzec.

O godz. 2.15 odjeżdża pociąg z Asyżu. Podróż nas prowadzi przez Foligno i Trevi do Spoleto. Krótka za tem miastem spina się pociąg na górę Monte Somma aż do wysokości 680 m. i przecina dwiema tunelami (z których jeden jest 1600 m. długi) góry rozdzielające rzeki Tyber, Nera i Velino. Potem spuszcza się pociąg w górach przez śliczny krajobraz, dzikie skały i malownicze wioski, otoczone pięknymi lasami dębowymi do miasta Terni, w którym jest stolica biskupia i 18 000 mieszkańców; ztąd przez okolicę bogatą z swych drzew owocowych do Narni, miasteczka nad lewem brzegiem rzeki Nera, ślicznie położonego. Następnie przez kilka tunelów i przez Tyber do Orte, Civita Castellana, Monte Rotondo, Sette Bagni i Portonacci do Rzymu. Zaraz za stacją Sette Bagni, widząc po prawej stronie kopułę kościoła św. Piotra.

Najważniejsze miejsca pamiętne Rzymu.

Od piątku 3-go października do środy 8-go października
pobyt w Rzymie.

Kościół św. Piotra, jest największą świątynią świata. Po śmierci krzyżowej pochowano św. Piotra na polu watykańskiem w pobliżu cyrku i ogrodów Nerońskich. Trzeci następca Piotrowy, papież Anaklet, wybudował nad grobem kapliczkę. Cesarz Konstanty i jego synowie postawili śliczną bazylikę, którą w przeciągu czasu otoczyły liczne kaplice i klasztory. Ponieważ atoli w czasie wygnania awignońskiego porzpadły się budynki, rozpoczęto nową budowę, terazniejszą katedrę św. Piotra.

Przechodzimy najprzód przez wielki plac św. Piotra z pięknymi kolonadami. Widzimy na nim dwa piękne wodotryski i jeden obelisk, 25¹/₂ m. wysoki, któ-

ry pochodzi z Heliopolis w Egipcie. Na wierzchu obelisku sterczy krzyż z relikwią św. krzyża. Do katedry wstępuje się po 21 schodach. Najprzód staniemy w babińcu, gdzie po lewej i prawej ręce statuy przedstawiające Konstantego i Karola wielkiego stoją na straży honorowej przy grobie św. Piotra. Pięć bram prowadzi nas do wnętrza kościoła. Brama na prawej stronie ostatnia, nazywa się porta sancta i jest otwarta tylko w roku jubileuszowym. W katedrze spoczywają ciała św. Piotra i apostołów Szymona i Judy, głowa św. Jędrzeja, św. Marka, św. Damazego i relikwie różnych świętych, trzynastu papieży, którzy pomarli jako męczennicy i 22 innych papieży św.

Wielkie wrażenie robi na nas rozległość budowy. Za czasów papieża Juliusza II (1506) został poświęcony kamień węgielny. Fasada obejmuje 8 olbrzymich filarów i w pośrodku tak zw. Loggię, „na której dawniej został koronowany papież. Na balustradzie stoją na 5,7 metr. wysokie statuy Chrystusa, Najw. Maryi Panny i apostołów. Dnia 18 listopada r. 1626 odbyło się poświęcenie nowej katedry św. Piotra przez ówczesnego papieża Urbana VIII. Długość kościoła z przedśieniem wynosi 211,5 metrów, a wysokość aż do wierzchołka krzyża 132,5 metrów.

Wnętrze kościoła. Wstępując do kościoła przez bramę średnią, zobaczymy najprzód przy pierwszych filarach dwie wielkie kropielnice przez aniołów trzymane. Po lewej stronie w nawie bocznej jest chrzcielnica; naczynie do wody, jest to wieko wzięte z trumny porfirowej z grobowca Hadryana. Przechodząc koło schodów, wiodących do kopuły i koło ołtarza Ofiarowania M. Boskiej, widzimy po lewej stronie pilastr (filar), który nad drzwiami zawiera to miejsce, gdzie każdy papież po swojej śmierci zostanie pochowany tymczasowo. Wstępujemy do wielkiej kaplicy, zawierającej pomnik grobowy Klemensa XI († 1721); obraz mozaikowy M. Boskiej Niepokalanej, który został ozdobiony 8-go grudnia 1904 r. koroną brylantową. Po prawej stronie: Grobowiec Innocentego XI († 1689) z rysunkiem, przedstawiającym oswobodzenie Wiednia przez

Jana Sobieskiego (wykonał Maratta). W kaplicy Klementyna na lewo grobowiec Piusa VII († 1823) przez Thorwaldzena utworzony, a nad ołtarzem grobowiec z szczątkami Grzegorza Wielkiego; obrazy malował Sachi. W lewej nawie przecznej, jest 10 konfesyonałów dla obcym językiem mówiących. Na ołtarzu pośrednim, krzyżowanie św. Piotra (Guido Reni); przed nim grobowiec Palestryny. Na końcu nawy w kaplicy della Colonna znajduje się na lewym ołtarzu stary obraz Madonny (Matki Boskiej), pochodzący z starego kościoła św. Piotra. Ołtarz Leona I ma relief (rysunek) marmurowy, przedstawiający chwilę, kiedy Leon prosi króla Attylę, żeby odszedł z Rzymu (Algardi). Przychodzimy do trybuny. Grupa bronzowa obejmuje drewnianą stolicę biskupią św. Piotra. Święci nauczyciele Kościoła, Ambroży, Augustyn, Atanazy i Jan Chryzostom trzymają tron. Tron ten, ozdobiony starożytnymi rzeczami z kości słoniowej, bywa tylko pokazywany 18-go stycznia. Obok tego grobowiec Pawła III († 1549) z statuami mądrości i sprawiedliwości (della Porta). W prawej nawie obraz Michała archaniola (Guido Reni) i grobowiec Klemensa XIII, † 1769, (Canova). W prawej nawie przecznej znajdują się trzy ołtarze: na pośrednim: śmierć męczeńska dozorca więziennego, nawróconego przez św. Piotra; na lewo: św. Erazm; na prawo: św. Wacław. Dalej w nawie przecznej na prawo obraz ołtarzowy: Cesarz aryański Walens pada na kolana podczas mszy św. przez św. Bazylego odprawianej. Wchodzimy do kaplicy Grzegorza XIII., kopułą koronowanej. Ołtarz z obrazem Madonny de Soccorso z starego kościoła św. Piotra, przechowany, zakrywa szczątki Grzegorza Nazyańskiego, nauczyciela Kościoła. W kaplicy sakramentalnej (Bernini) stoi wspaniały pomnik, wystawiony przez Juliusza II na pamiątkę swego stryja Sixtusa IV. Na ołtarzu głównym freska, przedstawiająca Tróję przeniświetszą. (Pietro da Cortona). Na lewo ganek wiodący do Watykanu. W następnej sklepieniu na lewo: obraz ołtarzowy św. Sebastjana, według Domenichino. W dalszym sklepieniu jest po prawej stronie grób kró-

łowej szwedzkiej Krystyny, córki króla Gustawa Adolfa, która się była stała katoliczką (Carlo Fontana). Naprzeciwko grób Leona XII († 1829; de Fabris). Na końcu nawy przecznej słynna Pieta przez Michelangelo wykonana.

Przejdźmy teraz przez nawę pośrednią! Podłoga jest ozdobiona pięknymi mozaikami; filary pokryte marmurem mają w swoich sklepikach statuy założycieli zakonów.

Kopuła spoczywa na czterech pięknych filarach. Po lewej stronie ołtarza: św. Weronika i św. Jędrzej; po prawej: św. Helena z krzyżem (Bolgi) i św. Longin z włócznią (Bernini). Ci czterzy święci wyobrażają najgłówniejsze relikwie kościoła św. Piotra, mianowicie chustkę podaną Zbawicielowi na drodze krzyżowej przez Weronikę, głowę św. Jędrzeja apostoła, wielką część krzyża przez Helenę św. znalezionej, i włócznię, którą otworzył Longin bok Jezusa na krzyżu wiszącego. Pod filarem kopułowym św. Longina stoi pod baldachimem statua brązowa św. Piotra na tronie marmurowym. Palce u prawej nogi są od pocalunków pielgrzymów jak polerowane. Nad filarami obrazki medaliczne czterech ewangelistów i nad tem napis: Ty jesteś Piotr, opoka.... Sklepienie kopuły jest ozdobione mozaikami, przedstawiającemi Chrystusa, Maryę Pannę i apostołów. Ponadtem unosi się latarnia na 15 metrów wysoka.

Nad grobem św. Piotra jest ołtarz papieski, tak zwany, ponieważ tu może odprawiać Mszę św. tylko papież albo jeden z kardynałów od papieża w tym celu upoważniony; nad ołtarzem baldachim (Bernini) z brzozy ulany, jest 28 metrów wysoki. Tu, przy tak zw. confessio świeci się dzień w dzień 89 lampeczek, zrobionych z połączanego kruszczu. Podwójne schody prowadzą bliżej do grobu św. Piotra. Tu przechowuje się w kosztownej szafeczce pallya. Pallyum jest to pasek długi, na trzy palce szeroki, zrobiony z białej wełny i wytkany krzyżami czarnymi, który otrzymują od papieża patryarchowie i arcybiskupi jako znamię swej go-

dności i łączności z swoim najwyższym pasterzem. Baranki, których wełnę się używa dla pallium, bywają uroczystie pobłogosławione w uroczystość św. Agnieszki (21 stycznia) w kościele jej poświęconym.

Pod katedrą znajdują się groty watykańskie, sklepienie podziemskie na trzy nawy podzielone. Jest to muzeum święte z wzruszającymi pamiątkami, jakiego drugiego na świecie nie ma.

Watykan, mieszkanie papieża przy katedrze św. Piotra leżące, składa się z różnych pałaców pomiędzy sobą połączonych. W końcu prawego krużganku jest główna brama wstępna, Portone di Bronzo, z strażą szwajcarską.

Z sieni wstępnej prowadzą schody, tak zw. Scala pia, do placu św. Damazego, na którym audyencye się też odbywają. Po prawej stronie w części wschodniej mieszka Ojciec św. na samym wierzchu. Jedno piętro niżej są sale i salony, w których się odbywają prywatne audyencye, jeszcze niżej jest mieszkanie dla sekretarza stanu.

Kaplica Sykstyńska przeznaczona dla uroczystości kościelnych, mających się odbyć w Watykanie, ma na obydwóch ścianach 12 obrazów przedstawiających po lewej stronie sceny z historyi Mojżesza, które są zarazem figury starozakonne odpowiadające scenom z życia Chrystusa po prawej stronie przedstawionym. Te obrazy są malowane przez najsławniejszych artystów od r. 1476—1482. Obrazy na suficie są dziełem wiekopomnem Michelangelego. Sceny pośrednie przedstawiają: Bóg Ojciec rozdziela wodę od ziemi; stworzenie słońca, księżyca i roślin; stworzenie ryb; stworzenie Adama i Ewy; ich upadek do grzechu i wygnanie z raju; ofiara Abła; potop; Noe i synowie jego. Na ścianie nad ołtarzem: sąd ostateczny.

Na drugim piętrze przy placu św. Damazego są tak zwane **lodże Rafaela**. Sceny starego testamentu są malowane przez uczniów wielkiego mistrza Rafaela.

Wstępujemy do **stanc Rafaelowych**, 4 sale, których ozdobienie wykonał w r. 1504—1520.

Sala Konstantego jest malowana przez uczniów Rafaelowych; bitwa nad mostem milwyjskim przez Giulio Romano; cesarz zwycięzca na pysznym koniu jest to Konstanty, za nim chorągwie z krzyżem wyszyte, a przeciwnik jego Maxencyus ginie w wodzie. Widać dalej chrzest Konstantego przez papieża Sylwestra (Penni) i ofiarowanie papieżowi miasta Rzymu (Raffael dal Colle).

W **sali Heliodora** znajdują się przedstawienia następujące: Wypędzenie naczelnika syryjskiego Heliodora z świątyni Jerozolimskiej przez jeźdźca niebieskiego. Drugi obraz: Msza św. w Bolsenie: kapłan wątpiący o przemienieniu chleba i wina został przekonany, kiedy zobaczył krew z hostyi wytryskującą. Trzeci obraz: uwolnienie Piotra z więzienia. Czwarty: odparcie Attyly, króla hunńskiego, przez Leona I w r. 452.

Sala della Segnatura. Obraz: Dysputa wyobraża największe tajemnice na ziemi i w niebie, na wierzchu Trójęcę przenajśw., na spodku przenajśw. Sakrament otoczony świętymi i aniołami i licznymi nauczycielami i doktorami Kościoła. Dalej: szkoła Ateńska. Widać sławnych nauczycieli filozofii greckiej z figurami Pythagorego, Sokratesa, Platona i Arystotelesa, wyobrażających mądrość ludzką.

W **sali dell' incendio** jest malowidło pokazujące pożar przedmiasta watykańskiego, Borgo, który został ugaszony wskutek modlitwy papieża Leona IV (r. 817). Z stancami styka się sala **Immacolata Conceptio**, ozdobiona obrazami na cześć Niepokalanej, utworzonymi za rozkazem Piusa IX (Podesti). W jednej z dalszych sal jest obraz przedstawiający odсіecz miasta Wiednia przez króla polskiego Sobieskiego (Matejko).

Zamek anielski. W pobliżu pagórka watykańskiego zbudował cesarz Hadryan dla siebie grób wspaniały. Nad fundamentem wysokim wznosi się budynek okrągły z dwoma piętrami, opasany filarami, pomiędzy którymi stały różne statuy. Przez cały wiek średni używano tej budowy jako fortecy. U góry tej twierdzy

ukazał się raz podczas procesyi błagalnej, urządzonej przez papieża Grzegorza Wielkiego dla wybawienia od pomoru, św. Michał archanioł. Z tego powodu nazwano fortecę zamek anielski czyli Castel Sant' Angelo. Teraz jest twierdzą, używaną jako koszary dla wojska włoskiego i jako więzienie. Most nad Tybrem nazywa się most anielski.

Kościół św. Ignacego (Sant Ignazio) jest budowany w stylu barokowym. Na sklepieniu jest obraz św. Ignacego chwałą otoczonego, arcydzieło malownictwa. Po prawej stronie w nawie bocznej znajduje się kosztowny ołtarz św. Alojzego z szczątkami jego. Z kościoła można przez różne schody i ganki przejść do komórki św. Alojzego (obecnie kaplica), trochę dalej do komórki św. Jana Berchmans.

W pobliżu **S. Maria sopra Minerwa**, kościół zbudowany w r. 1280 w stylu gotyckim na gruzach pogańskiej świątyni, poświęconej bogini Minerwa. Pod ołtarzem głównym spoczywa ciało św. Katarzyny Seneńskiej; pokój, w którym umarła, znajduje się za zakrystyą. Obok głównego ołtarza piękny posąg Chrystusa Pana (Michelangelo). Z kościołem jest połączony klasztor dominikański.

Niedaleko **Pantheon**, świątynia dobrze zachowana, postawiona przez Agryppy, zięcia cesarza Augusta (27—25 przed Chr.). Poświęcona najwyższym bożkom pogańskim, mieściła w sobie posągi ich i statułę cesarza. W przedsionku na 33,5 metrów szerokim, a na 13 metr. głębokim stoi 16 kolumn granitowych 12,5 metr. wysokich. Średnica miejsca wewnętrznego wynosi 43 m.; tyle też wysokość. Dach i rotunda były raz ozdobione ceglami połączanemi. Papież Bonifacy IV (610) poświęcił tę świątynię królowej aniołów i męczennikom (Santa Maria ad Martyres). Później nazwano ją S. Maria Rotonda. Przy trzecim ołtarzu po lewej stronie jest grób Rafaela z napisem: Dopóki tenże Rafael żył, ciągle natura żyła w obawie, że on ją swoją sztuką przewyższy — kiedy umarł, że razem z nim zginąć musi. Tu się znajdują też groby królów Wiktora Emanuela i Humberta, syna jego.

Przez **Piazza Navona** przychodzimy do kościoła **Santa Maria dell' Anima**, kościoła narodowego niemieckiego. Nazwa pochodzi z tej okoliczności, że na szczycie jest grupa marmurowa, w której dwie dusze w czyścju (anima = dusza) wyciągają ręce do Matki Boskiej. W trzeciej kaplicy na lewo: św. Barbara według Michała Coxie. W tyle kościoła stoi hospic niemiecki, założony w r. 1350 przez małżonków Peters z Dordrecht.

Trochę dalej na północ wznosi się kościół **Sant Agostino**. Kaplica św. Augustyna jest ozdobiona pięknymi starożytnymi filarami z marmuru; obraz na ołtarzu malował Guercino. Główny ołtarz wykonał Bernini. Obraz Madonny, według opowiadania wykonany przez św. Łukasza, był przez długi czas ozdobą kościoła św. Zofii w Konstantynopolu. W kaplicy sakramentalnej spoczywa pod ołtarzem św. Monika, matka św. Augustyna. Na wewnętrznej ścianie wstępnej, wisi obraz Madonny del Parto (Sansovino).

Kościół **San Carlo**, kościół narodowy Lombardczyków, jest poświęcony św. Karolowi Boromeuszowi, którego serce się tu przechowuje. Obraz ołtarza: Św. Karola poleca Chrystusowi Najśw. Marya Panna (Carlo Maratta).

Na placu **Piazza del Popolo**, na którym w środku stoi obelisk sprowadzony przez cesarza Augusta z Egiptu do Rzymu, pochodzący z 12-go lub 13-go wieku przed Chrystusem, stoi **Santa Maria del Popolo**, kościół, zawierający liczne i kosztowne dzieła sztuki (szczególnie się zwraca uwagę na kaplicę rodziny Chigi w r. 1512 utworzoną przez Rafaela). Koło kościoła leży pagórek **Monte Pincio**, gdzie za starych czasów były położone ogrody Lukulla, dziś promenady Rzymian. Ztąd słiczny widok.

Na placu **Piazza della Trinita dei Monti** stoi kościół **Trójcy przernajsw.**, zaraz za nim klasztor sióstr francuskich Dames du Sacre Coeur, gdzie się w sklepiu gankowym znajduje wizerunek Matki Boskiej, „Matki przedziwnej“, bardzo słynny. Koło obeliska na dół przez schody hiszpańskie (pod nimi wodotrysk,

wykonany przez Bernini na kształt łodzi) do placu hiszpańskiego, Piazza di Spagna, przy którym stoi pałac ambasadora hiszpańskiego. Przed nim kolumna Niepokalanego Poczęcia wystawiona przez Piusa IX w r. 1857 na pamiątkę uroczystego ogłoszenia tego dogmatu. Na stronie wschodniej placu wznosi się Kolegium de Propaganda fide, przeznaczone dla kształcenia misjonarzy. W pobliżu jest kościół **Sant' Andrea** delle Frate; w nim kaplica sakramentalna po lewej stronie jest miejscem, gdzie w r. 1843 nastąpiło nawrócenie się żyda Alfonsa Ratisbonne na łono Kościoła katolickiego. Obraz na ołtarzu przedstawia Matkę Boską, kiedy się jemu ukazała.

Na placu Piazza di Capuccini stoi kościół **St. Maria della Concezione** z klasztorem Kapucynów. W kaplicy na prawo widać słynny wizerunek św. Michała (Guido Reni). Pod kościołem kaplica grobowa; jej ściany są pokryte czaszkami i kośćmi umarłych.

Kwirynał jest rezydencją króla włoskiego. Przed pałacem stoją starożytne statuy dyoskurów na koniach, dlatego się plac ten nazywa Monte Cavallo (cavallo-koń).

Niedaleko **Fontana di Trevi**, nader śliczny wodotrysk, zbudowany przez papieża Klemensa XIII. W środku pogański bożek morski Neptun, w niszach bocznych symbole zdrowia i dostatku. Wodotryskowi dostarcza wody Acqua Virgo, którą dawniej Agrypa wprowadził do miasta. Woda wypływa z ziemi w okolicy Tiwoli i przechodzi przez kanał na 20860 m. długi do miasta.

Dalej ku południowi leży plac **Piazza dei S. Apostoli**; na nim kościół 12 apostołów, budynek bardzo stary. Zwiedzenia godna jest zakrystya, grobowiec kardynała Pietro Riario (Mino da Fiesole) i obraz wielki na ołtarzu (Muratori).

Od placu Piazza Venezia na zachód za pałacem San Marco stoi kościół **il Gesu**, wewnątrz złotem i kolorowym marmurem ślicznie ozdobiony, w stylu barokowym w 16 stuleciu zbudowany, jako wzór dla wszyst-

kich kościołów jezuickich. Po lewej stronie grobowiec kardynała Bellarmina. W prawej nawie przecznej wspaniały ołtarz św. Franciszka Ksawerego; naprzeciwko ołtarz św. Ignacego, pod którym jego ciało odpoczywa.

Ku północy przy ulicy *via della Botteghe oscure* stoi kościół narodu polskiego **Santo Stanislao** (św. Stanisław).

Kościół Sant' Andrea della Valle w r. 1907 zupełnie odnowiony. Od 6 do 13-go stycznia odprawia się tu uroczysta oktawa św. Trzech królów, ustanowiona przez założyciela misyonarskiego zakonu OO. Pallotyńów, w ten sposób, że każdy dzień o godz. 9^{1/2} odbywa się msza św. według różnych obrzędów wschodnich. **Kościół San Lorenzo in Damaso** został ślicznie ozdobiony za staraniem się papieży Piusa VII i IX.

Niedaleko kościół bardzo piękny **Chiesa Nuova** czyli S. Maria in Vallicella, fundowany przez świętego Filipa Neri. Freski na nawie średniej, na kopule i na trybunie są wykonane przez Pietro de Coriona. W kaplicy po prawej stronie: Ukrzyżowanie Chrystusa (Gaetano); w trzeciej kaplicy: Wniebowstąpienie Pańskie (Muriano); w kaplicy la Spada w przecznej nawie obraz w ołtarzu: św. Ignacy Loyola i św. Karol Boromeusz modlący się. Nad tabernakulum ołtarza głównego drewniany krzyż cudowny. Po lewej stronie chóru kaplica bogato ozdobiona, poświęcona św. Filipowi Neri, w niej grobowiec i obraz świętego.

Na **Kapitol** wstępuje się od zachodu. Na stronie północnej, gdzie w wieku starożytnym stała świątynia bogini Juno, teraz się wznosi kościół **Aracefi** (ołtarz nieba). Pod ołtarzem małej kapliczki okrągłej w lewej nawie przecznej spoczywa ciało św. Heleny, matki Konstantego. Jako najslawniejsza pamiątka kościoła wielce czczona jest wizerunek Dzieciątka Jezus (il Santo Bambino), 60 centymetrów wysoki i wyrobiony z drzewa oliwnego z ogródka jerozolimskiego. Bywają tu w oktawie Bożego Narodzenia wygłaszane kazania dla dzieci.

Z kapitolu piękny widok na **forum** (rynek) rzymski, które niegdyś było sercem cesarstwa rzymskiego. Tu-

taj zostały za rozkazem cesarzy wystawione przepyszne świątynie i najwspanialsze budynki publiczne. Teraz świadczą tylko gruzy o minionej potędze i wielkości. Wstęp do forum jest na stronie północnej, z ulicy via Cavour. Na tej ulicy stoi niedaleko forum kościół **San Pietro in Vincoli**. W prawej nawie posąg Mojżesza, jedno z najsłynniejszych dzieł Michelangelego; także od niego pochodzą statuy Leji i Rachely. W temże kościele bywają przechowane łańcuchy św. Piotra. Miejsce, gdzie według podania, Piotr św. został uwięziony, więzienie Mamertyńskie, znajduje się na forum.

W bardzo dobrym stanie zachowana jest jeszcze brama tryumfalna cesarza Tytusa, wystawiona jemu przez Rzymian na pamiątkę zniszczenia państwa żydowskiego. Na bramie widać to, co zdobyto z świątyni Jerozolimskiej: świecznik siedmioramienny i stół z chlebem pokładnem. W pobliżu bramy Tytusa jest brama tryumfalna Konstantego, która aż po dziś dzień głosi zwycięstwo krzyża nad pogaństwem. Ztąd widać Koloseum, ogromny amfiteatr, którego mury się wznoszą do 48,5 metr. wysokości i na zewnątrz są ozdobione różnemi kolumnami. Około 90 000 ludzi mogło się jednocześnie przyglądać igrzyskom na arenie się odbywającym. Gry polegały na tem, że gladyatorzy (zbrodniarze i niewolnicy wojenni) toczyli walkę nawzajem albo z dzikimi zwierzętami. Urządzono prawdziwe bitwy (2000 gladyatorów) i nawet walki morskie, ponieważ arena mogła zostać zalaną wodą. Hadrian, cesarz rzymski, wyprawił w swoje urodziny widowisko, podczas którego padło 100 lwów i 100 łwicz. Chrześcianie, biskupi i kapłani, czcigodni staruszkowie i młode dziewice — skazani jako zbrodniarze na śmierć dla ich wiary — zostali tutaj rozszarpani przez dzikie zwierzęta. Niekiedy się zdarzyło, że lwy i tygrysy spokojnie się położyły u nóg męczenników; wtedy przebił kat mieczem ich piersi, nad czem się pastwił lud zdziczały. Przy bramie „bogini śmierci“, na tem miejscu, gdzie trupy zostały wyrzucone, stali chrześcianie i potajemnie zbierali kości męczenników, moczyli chu-

stki i gąbki w ich krwi i zanosili te relikwie w nocy do katakumb.

S. Maria degli Angeli, kościół wbudowany pomiędzy termami (kąpiele) Dyokleciańskimi przez Micheangelo, zawiera wielkie malowidła, które dawniej były obrazami w ołtarzach w katedrze św. Piotra.

Przez Porta Pia przejdziemy do **Sant' Agnese fuori le mura**, kościoła tytularnego naszego najprzew. księdza Kardynała. Już za czasów Konstantyna stał tu kościół św. Agnieszce poświęcony. Bazylika o trzech nawach na zewnątrz wcale nie okazała, mieści wewnątrz 14 starożytnych kolumn kosztownych. Są także piękne mozaiki z siódmego stulecia. Pod ołtarzem, złożonym z kosztownych kamieni, mieści się grób św. Agnieszki i św. Emerencyi. Na ołtarzu figura Świętej, ciało utworzone z alabastru wschodniego, głowa, ręce i nogi z pozłacanej brzozy. W uroczystość św. Agnieszki (21-go stycznia), zostaną poświęcone po sumie dwa baranki, których wełny się używa do paliuszów, przeznaczonych dla arcybiskupów. W pobliżu kościoła okragły **Santa Costanza**, dawniej monument grobowy dla członków rodziny cesarza Konstantego. Budowa z kopułą spoczywa na 24 filarach granitowych.

Przez bramę Porta S. Lorenzo idzie się do kościoła **San Lorenzo fuori le mura**. Na tem miejscu, gdzie jest kościółek św. Wawrzyńca przy ulicy Panisperna, został św. Wawrzyniec, arcydyakon, pieczony na rozpalonych kratkach. Jego ciało atoli pochowała Cyriaka, chrześcianka na swoim polu, za murami miasta, właśnie na tem miejscu, gdzie teraz kościół św. Wawrzyńca za murami (fuori le mura) stoi. Nad jego grobem wybudował już cesarz Konstanty bazylikę, która później została połączona z kościołem Maryańskim przy niej stojącym. W kościele dolnym można widzieć przez kratę trumnę marmurową, w której odpoczywają zwłoki św. Wawrzyńca i szczątki św. Szczepana, pierwszego dyakona, sprowadzone z Jeruzalem do Rzymu. Zwraca się uwagę także na kaplicę grobową Piusa IX, ozdobioną mozaikami; obok kościoła **Cimiterio**, ogólny

cmentarz miasta Rzymu. Przy bramie wstępnej statuy: milczenie, współczucie, nadzieja i zastanowienie się.

W kościele św. **Alfonsa de Liguori**, założyciela zakonu Redemptorystów jest wszechznany oryginalny obraz Matki Boskiej, nieustającej pomocy.

W pobliżu **Santa Praxed**e, kościół św. Praxedy, siostry św. Pudenciany. Pod ołtarzem znajdują się trumny z zwłokami tych świętych sióstr. Niedaleko **Santa Maria Maggiore** (S. M. ad Nives, Matki Boskiej śnieżnej), kościół Maryacki, największy i najpiękniejszy. Pod ołtarzem głównym relikwie św. Macieja. W trybunie koronowanie Matki Boskiej, mozaiki z roku 1300. Zwiedzenia godna jest kaplica Sykstyńska i Borgheska. W tymże kościele zachowują się szczątki złotobeczka z Betleem; oprócz tego wizerunek Matki Boskiej, malowany przez św. Łukasza.

Na północ od Piazza dell' Esquillino obok drogi: via Urbana jest położony starożytny kościół **Św. Pudenciany**. Miejscowość ta należała niegdyś do Senatora Pudensa, u którego według podania, żył Piotr św. Przy końcu lewej nawy kościelnej znajduje się ołtarz Piotra św. ze stołem drewnianym, przy którym, jak podanie niesie, ten książę Apostołów odprawiał Mszę św.

Droga czyli via Merulana prowadzi od S. Maria Maggiore ku stronie południowej do Lateranu. Tuż przy końcu drogi stoi **Sant' Antonio di Padua**, kościół Franciszkanów a obok niego dom ich zakonny. Naprzeciw kościół Świętych Piotra i Marcellina, męczenników, umęczonych pod cesarzem Dyoklecyanem.

Na południowo-zachodnim rogu Piazza di S. Giovanni w Lateranie znajduje się najstarsza w Rzymie kaplica z chrzcielnicą, tak zwana: **Battistero** lub S. Giovanni in Fonte.

Bazylika San Giovanni in Laterano jest „matką i głową wszystkich kościołów tego miasta i świata całego“. Konstanty W. darował posiadłość tę, należącą poprzednio do rodziny Laterani, Ojcu św. Tu też papież mieli siedzibę aż do tego czasu, kiedy zaczęli rezydować w francuskiem mieście Avignon. Po ich powrocie zarządzili wyrestaurowanie podupadłego ko-

ścioła. Wielu z papieży, pomiędzy nimi i Leon XIII, tu sobie wybrali miejsce swojego spoczynku; pięć soborów powszechnych tu się odbywały. Wśród nawy poprzecznej wznosi się ołtarz wielki z pięknym gotyckim (Tabernakulum) przybytkiem. Najcenniejszą relikwią stanowią tu zachowane głowy obydwóch Książąt Apostołów. Widzenia godne są szczególnie: Capella Torlonia, kaplica św. Andrzeja z Korsini i droga krzyżowa sąsiedniego klasztoru Benedyktynów. W pałacu Laterańskim znajduje się Muzeum Gregorianum i starożytne chrześcijańskie muzeum.

Na miejscu tem stoi kaplica **Sancta Sanctorum**, kaplica domowa papieży, jedna sama tylko ocalona podczas pożaru w r. 1308. Tu właśnie też obraz Zbawiciela, malowany przez św. Łukasza, ale tylko 3 razy w roku pokazywany, się zachowuje. Przed kaplicą stoi budynek: **Scała santa** czyli **schodów św.**, sprowadzonych przez św. Helenę z domu Pontskiego Piłata do Rzymu, onych schodów, po których Zbawiciel, sromotnie ubiczowany, był wprowadzony, aby Go przedstawić ludowi żydowskiemu.

Naprzeciw głównej fasady kościoła Lateranańskiego znajduje się **Santa Croce in Gerusalemme** (Święty Krzyż w Jerozolimie) z czasów Konstantego. Tu się zachowują pamiątki z męki Zbawiciela jakoto: kawałki ze słupa, u którego Pan Jezus był biczowany i kawałki z grobu Chrystusowego, 2 kolce z korony cierniowej, jeden gwóźdź, napis z krzyża św. i części z krzyża. Pod posadzką znajduje się ziemia z góry Kalwaryjskiej z Jerozolimy.

Od Lateranu prowadzi droga (via di San Giovanni) ku Koloseum; przy tej drodze stoi kościół św. **Klemensa** (**San Clemente**). Już w 4 wieku tu wzniesiono Bazylikę poświęconą św. Klemensowi, trzeciemu następcy Piotra św. i to na starem podziemnem sklepieniu. Obecnie zaś nad nią jest kościół górny. W lewej nawie kościoła dolnego jest grób Cyrylla, Apostoła Słowian.

W okolicy na południe położonej jest kościół **Santi Quattro Coronati**, czterech męczenników rzeźbiarzy, którzy za nieposłuszeństwo pogańskiemu cesarzowi Dio-

klecyanowi, rozkazującemu im dłutem wyrobić posąg pewnego bożka pogańskiego, śmierć ponieśli męczeńską. Następnie okazuje się kościół **Santo Stefano Rotondo**, starodawne niegdyś targowisko, tudzież **S. Maria in Domnica**, bardzo dawnej fundacyi i **villa Mattei** lub **Celimontana** z pięknym parkiem.

Kościół **Santi Giovanni e Paolo**, dwóch męczenników z rodu szlachty rzymskiej za czasów Juliana odstępcy (Apostaty) jest położony na miejscu, gdzie niegdyś stał przybytek Klaudyusza, z którego poważne okazują się jeszcze zwaliska. Wysoko położony kościół **San Gregorio Magno** jestto Bazylika z trzema nawami i z 16 starożytnymi kolumnami zbudowana na miejscu, gdzie była siedziba Anicyów, do których Grzegorz św. należał. Tu znajduje się cła tego świętego jako pozostałość z domu tego mieszkalnego. Jedna z kaplic stojących przed wejściem do ogrodu jest kaplica św. **Barbary**; w niej znajduje się jeszcze stół, przy którym św. Grzegorz papież dwunastu biednym przy uczcie usługiwał. Dziś kościół i klasztor należy do Kamedułów.

Na **Palatynie** (pagórek na stronie południowej Forum rzymskiego) mieli cesarze rzymscy, panowie naówczas całego świata, wspaniałe swoje pałace. Te budynki w wieku średnim opustoszałe, obecnie według odnośnego planu zostaną wykopywane. Obok kościółka **San Sebastiano** wznosił się niegdyś najwspanialszy przybytek pogański, poświęcony bożkowi Apollo. Na stronie południowej Palatynu leżał cyrk **Maximus**, który blisko 200 000 widzów w sobie mógł pomieścić. Z murów tego olbrzymiego budynku słabe tylko resztki pozostały. Na dolnej budowie tego cyrku wzniesiono kościół **Sant' Anastazyja**.

Na południe Palatynu wznosi się **Aventin**. Nad rzeką Tyber leży **S. Maria in Cosmedin**, na końcu 4. wieku budowany do wnętrza starożytnej pogańskiej świątyni, ostatniem zaś przebudowaniem według najnowszego stylu (1899) stał się kościół ten wzorem średniowiecznej bazyliki. Niedaleko dalej kościół i klasztor **Santa Sabina**, wzniesiony w 5 wieku na fundamentach przybytku bogini Juno. W prawej nawie na końcu pokazuje się

obraz w ołtarzu Królowej Różańcowej od Sassoferrato. Dominik św. ustanowił w sąsiednim pałacu papieżkim zakon swój (1216); pokazują się tamże zamieszkania tego Świętego. W pobliżu jest kościół **Sant Alessio**, zbudowany, jak wieść nosi, przez Senatora Euphemianusa w 5-ym wieku na cześć syna swego Aleksego, który zaraz pierwszej nocy po ślubie oddawszy żonie pierścień i pas rycerski, odszedł jako pielgrzym, a wróciwszy do domu rodzicielskiego niepoznany, z litości dano mu małą komórkę pod schodami na mieszkanie; blisko przed śmiercią po 17 latach dał się poznać. W willi przorskiej Kawalerów maltańskich jest widzenia godna sala kapituły, w której rozwieszone są portrety wszystkich wielkich mistrzów zakonu; w sali tej odbywają się sesye kapituły. Obok tej willi widzi się wspaniały w roku 1901 poświęcony dom zakonny Ojców Benedyktynów z kościołem **Sant' Anselmo**. Na wzgórzu Awentynu położony jest kościół **Santa Prisca**. Ta Święta, niegdyś niewolnica św. Pudensa, potem od niego wyzwolona, odebrała chrzest św. od samego Piotra św. Blisko tego jest **Castello de' Cesari** z pięknym widokiem. **San Saba**, stary podług tego wschodniego Świętego tak nazwany kościół należy do kolegium germanicum.

Droga do św. Pawła prowadzi u stóp Awentynu do **Porta S. Paola**, gdzie się znajduje pyramida Cestusa (grobowiec) i cmentarz protestancki. Dalej góra z krzyżem na wysokości jest **Monte Testaccio** (góra skorupiana), zestawiona ze skorup potłuczonych dzbanków glinianych. Zbliżamy się na **via Ostiensis** ku kościołowi św. Pawła (**S. Paolo fuori le mura**). Tu pobożna Lucyna pochowała ciało księcia Apostołów. Po spaleniu starego kościoła św. Pawła w roku 1823, z którego tylko ołtarz Apostoła został ocalony, wzniesiono nowy ze składek dobrowolnych całego świata, a konsekrowany przez Piusa IX w roku 1854. Na zewnątrz bez ozdoby i skromny, przy wejściu jednak zdumiewa się człowiek nad okazałością tego domu Bożego; uderza bowiem przychodnia ten prawdziwy las kolumn, bo 100 takowych znajduje się tam, które z jednej sztuki

cięte, wspierają całe przepiękne przykrycie. Posadzki i ściany gładziutkim wyłożone są marmurem, nadbrusie (frez) z mozaikowych portretów wszystkich papieży (każdy 1½ metra wysokości) zdobi wnętrze kościoła. Pod wielkim ołtarzem, na którego obu stronach umieszczone są olbrzymie posągi książąt Apostołów Piotra i Pawła, spoczywa ciało Pawła św. Na łuku tryumfalnym widać stare, obecnie zaś dokładnie odnowione mozaiki z 5. wieku. W jednej kaplicy zachowują się częścieczki krzyża św., kajdany Pawła św. i kości wielu męczenników. Z tym też kościołem styka się klasztor ze stacyami z 13. jeszcze wieku, należący do Ojców Benedyktynów, którzy też od dawnych czasów służbę Bożą spełniają w kościele św. Pawła.

W oddaleniu 2½ km. od kościoła św. Pawła natrafiamy na miejsce ścięcia św. Pawła; tam gdzie na ziemi spadająca głowa po trzykroć się podnosiła, wytrysnęły trzy źródła (*Tre Fontane*). Tej miejscowości pilnują Ojcowie Trapiści, uzyskawszy wielkie uznanie za to, iż owe okolice niezdrowe, przez wszystkich unikane, sprowadzeniem Eukalyptusu, zdrowymi uczynili.

Przez bramę *Porta Sebastiana* dostaniemy się na starorzymską drogę *via Appia*. Na obu stronach tej drogi znajdują się resztki grobowców. Tu spotykamy sławne one **katakomy**, otaczające miasto, od murów jego o pół godziny oddalone. W tych podziemnych ganekach pochowani są pierwsi chrześcijanie. Groby te są czworoboczne pieczary, jedne równoległe, a drugie nad temi wzniesione, zamknięte płytami kamiennymi. Tu w czasie prześladowań chrześcijan schodzili się skrycie w ciszy nocnej, aby się modlić i Sakramenta św. przyjąć. W wiekach średnich, kiedy o katakombach tych zapomniano, jedyną tylko katakombę i to św. Sebastjana znano i do tej też odbywały się pielgrzymki, w nowszych dopiero czasach odnaleziono więcej z tych starych i czcigodnych miejsc. Najsławniejsze pomiędzy katakombami są katakomba św. Kaliksta z kaplicą Cecylii św. i z grobami wielu papieży; dalej katakomba Domitylii, Pre-

textatusa, Sebastyana. Tam gdzie kościółek **Domine quo vadis** (Panie, dokąd idziesz) stoi, zjawił się Chrystus Pan Piotrowi uchodzącemu z więzienia Mamertyńskiego, z którego mu stróże nawróceni do wiary Chrystusowej ułatwili ucieczkę. Na pytanie Piotra: „Dokąd idziesz (quo vadis), o Panie?” odrzekł Zbawiciel: „Idę do Rzymu, aby mnie powtórnie ukrzyżowano“. To powiedziawszy, znikła ta postać. Piotr powrócił zawstydzony i ostatecznie poniósł śmierć męczeńską.

W kościele **św. Sebastyana** spoczywały przez czas jakiś ciała **św. Apostołów Piotra i Pawła**. Wewnątrz kościoła na lewo obok ołtarza **św. Sebastyana** zstępuje się do katakomb **św. Sabastyana**; biedni Franciszkanie opiekujący się tu służbą kościelną, są przewodnikami dla pielgrzymów w podziemnych gankach. W tych tu miejscach **św. Brygida, św. Filip Nereusz** i inni święci z wielką modlili się miłością. Z grobowca **Cecylii Metella**, który jest zbudowany przy tej samej drodze (via Appia), przedstawia się wspaniały widok na Campagna i Rzym.

Trastevere (za rzeką Tiber). Przez **Piazza d' Italia** i **via Genovesi** ku kościołowi **Santa Cecilia**. Z katakomb **Kaliksta** zarządził **Papież Paschalis I** (821 r.), aby nie-naruszone ciało **św. męczenniczki Cecylii** przeprowadzone było do kościoła jej poświęconego. Sarkofag znajduje się w krypcie, a statua tej Świętej umieszczona w framudze pod wielkim ołtarzem tak jest wykonana, iż zupełnie ma podobieństwo z ciałem odnalezionem przez kardynała **Sfondrato** w 1599 r. Kaplica na prawo od wchodu jest właśnie miejscem, na którym poniosła śmierć męczeńską. Ostatnia artystyczna przebudowa całego kościoła zarządzona została przez jeszcze żyjącego kardynała **Rampole**.

Santa Maria in Trastevere. Tu, gdzie w pierwszym roku Narodzenia się Chrystusa Pana, miało wytrysnąć źródło oliwne, stanął bardzo wcześnie skromny chrześcijański kościółek. Dzisiejszy kościół **Matki Boskiej** bogaty jest w monumenty, posiada zbiór wielki

wypisów z katakomb; na sklepieniu znajdują się mozaiki z 13 wieku.

San Pietro in Montorio. W miejsce upadłego kościółka z czasów Konstantego, wybudowali Ferdynand katolicki i Izabella z Hiszpanii tu na wzgórzu Janikulusa, kościół dla Franciszkanów, blisko tego w podwórzu klasztorne znajduje się kaplica okrągła (Tempietto) wystawiona w najczystszy stylu renesansowym, tam gdzie krzyż stał, na którym Piotr św. był ukrzyżowanym.

Niedaleko od kościoła **Aqua Paola**, założona przez Pawła V 1612 r., na miejscu upadłej Aqua Trajana. Tu rozpoczyna się **Passegiata Margherita**, miejskie ogrody willi Korsini. Jestto najpiękniejsza promenada Rzymu, dająca całe szeregi najpiękniejszych widoków. Tam też jeszcze znajduje się kościół **Sant' Onofrio**. Godne uwagi są obrazy w kościele nad wielkim ołtarzem. Tu spoczywa sławny linguista, kardynał **Mezzofante**. W kaplicy świętego Hieronima znajduje się grobowiec Torquato Tasso, sławnego poety włoskiego, a w klasztorze widzieć można jeszcze pokój w starym swoim układzie, w którym on zmarł.

Tu mogliśmy tylko wspomnieć o tem, co jest najważniejszem i najwspanialszem do widzenia w Rzymie i to jeszcze nie o wszystkim. Niejedno piękne i święte, w co Rzym nader jest bogaty, jeszcze zobaczymy, gdyż w opisie niniejszym nie znaleźliśmy już miejsca. Nic jednak więcej nie utkwii w pamięci naszej, jak posłuchanie u Ojca św. Nic nam większej nie sprawi przyjemności, jak opowiadać będziemy domownikom naszym o Nim, tym zastępcy Jezusa Chrystusa na ziemi. Da Pan Bóg doczekać, zobaczymy Go w niedzielę Różańcową po południu i odbierzemy Apostolskie Jego błogosławieństwo.

W środę, dnia 8-go października po południu nastąpi Konkluzya uroczysta naszego pobytu w Rzymie, aby Panu Bogu za wszystko podziękować i uprosić błogosławieństwa Jego dla szczęśliwego powrotu.

Wieczorem o godz. 9 minut 20 opuszczamy Rzym, z początku tą samą drogą wracamy, jaką przyjechaliśmy, do Orte; ztąd skierujemy się na północ przez Orwięto, Chiusi, Arezzo do Florencyi, gdzie staniemy rano o godzinie 5,30.

Czwartek, dnia 9-go października.

Bagaż pozostaje w wagonie kolejowym. Nasamprzód udajemy się do kościoła **San Gaetano**, gdzie się odbędzie nabożeństwo za nas pielgrzymów, następnie śniadanie w Cafee Gambrinus, resztę czasu zużytkuje się na zwiedzeniu miasta a szczególnie katedry. Florencya po łacinie Florentia — po włosku Firenze, posiada około 200 000 mieszkańców, położone na obuch stronach rzeki Arno, otoczone obszernym ogrodem kwiatowym, niezliczonych will i domów, jestto miasto piękne i bogate w dzieła artystyczne. Niestety czas pobytu naszego tu nam bardzo szczerpło odmierzony, ponieważ odjazd z Rzymu nie mógł nastąpić wcześniej, a przybycie do Wenecyi nie mogło być na porę nocną odłożone. Widzenia godną jest szczególnie katedra, od początku poświęcona św. Reparacie, od roku zaś 1412 Najśw. Maryi Pannie, Santa Maria del Fiore (fiore - Lilia! herb Rzeczypospolitej Florencyi). Po prawej stronie fasady (przednia część budynku) jest dzwonica (Campanile), przed nią Chrzcielnica, będąc pierwsiastkową katedrą, poświęconą św. Janowi Chrzcicielowi z najpiękniejszymi w świecie drzwiami spiżowymi. Inne jeszcze widzenia godne kościoły są: San Lorenzo, San Marco i Santa Croce. Nadmienić tu jeszcze należy o owych wielkich galeryach obrazów, o pałacach artystycznych, jak np. Akademia delle belle Arti, Galleria degli Uffizi, Palazzo Pitti, Muzeum San Marco.

Odjazd z Florencyi o godz. 9,35 przed południem. Jedziemy przez miasto Prato (17 000 mieszkańców) u stóp Apeninów, dalej do Pistoja (1 400 mieszkańców). Ztąd do Bolonii; na linii kolejowej z pięknymi a częścią cudownie pięknymi widokami, przejeżdża się 46 tunelów. Na trzypiętrowym, 18 łukowym moście idzie

kolej przez dolinę Ombrone, a po 2725 metrowym tunelu dosięga stację Pracchia, punkt najwyższy tej linii kolejowej (617 metr. nad powierzchnią morza). Dalej przejeżdżamy jeszcze 20 tunelów, jedziemy przez różne mosty i wiadukty, zawsze wzdłuż rzeki Reno do Bagni della Poretta; ztąd przejeżdżamy tunel Casale (2620 m. długości), dalej przez Riola, Vergato, Sasso do **Bolonii**. Przyjazd o godz. 1,30 po południu. Obiad spożyje się na stacji kolejowej. Tu zatrzymuje się pociąg 40 minut. **O d j a z d o g o d z . 2,10.** Podróż od Bolonii do Padwy-Mestre opisaliśmy już, jadąc w stronę Rzymu. Poza miastem Mestre jedzie kolej przez laguny, przedzielające Wenecję od lądu stałego, na moście, który ma 3601 m. długości i spoczywa na 80 000 modrzewiowych słupach. Niebawem dobijamy do **Wenecyi**, królowej morza Adryatyckiego! Jest to jedno z najslawniejszych miast we Włoszech, a z zewnętrznej jego właściwości liczyć się może do miast najznakomitszych całego świata. Ogromne miasto, wybudowane na 118 wyspach, które są z sobą połączone 450 mostami, jest podzielone na dwie główne części przez **Canale Grande**, z pomiędzy trzech mostów, prowadzących przez **Canale Grande**, wspomnieć szczególnie należy **Ponte di Rialto**. Zaraz po przyjeździe do Wenecyi o godz. 6 wieczorem rozpocznie się jazda na tym **Canale Grande** osobnym parowcem (*vaporetti*), spotyka się po drodze piękne pałace, wspaniałe kościoły, po lewej stronie plac św. Marka z katedrą i dzwonnicą, pałac Dożów, wyspę św. Jerzego, na lewo giardini publici, publiczne zakłady ogrodowe, na prawo wyspę św. Łazarza z klasztorem Mechitarystów, dalej do **Lido**, owej pięknej i eleganckiej wyspy kąpielowej Wenecyi. Hotel **Hungaria**, w którym wszyscy pielgrzymi znajdują kwaterę w pobliżu stacji położony. Każdy swój bagaż sam sobie poniesie. Po wieczery pielgrzymi zobaczyć mogą Wenecję, szczególnie zaś plac św. Marka w oświetleniu. Małe parowce **Lido** — plac św. Marka i z powrotem kursują co 10 minut, większe co 20 minut. Kurs jeden tam i z powrotem kosztuje 30 centymów.

Piątek, dnia 10-go października.

W małym kościółku na wyspie Lido odprawi się Msza św. z rozdaniem komunii św. o godzinie 6^{1/2}. O godzinie 7^{1/2} wspólne śniadanie, o godz. 8 odjazd na plac św. Marka. O godz. 8^{1/2} rozpocznie się nabożeństwo dla pielgrzymów języka niemieckiego w katedrze św. Marka z przemową przewiel. ojca Zenona z zakonu św. Franciszka, rektora gospody niemieckiej w Wenecyi. W tym samym czasie o godz. 8^{1/2} odprawi się nabożeństwo dla Polaków w jednym z najpiękniejszych kościołów Wenecyi, w kościele św. Zacharyasza, San Zacharia, blisko św. Marka.

Z reszty czasu korzystać można według upodobania, czy to zwiedzeniem miasta, kościołów, czy też zwiedzeniem pałacu Dożów (wstęp 1,20 L.) a może i jazdą na łódce. Piękny jest widok na Wenecję i całą okolicę z sławnej wysokiej dzwonicy (Campanile), której dzwony są darem Ojca św. Piusa X., dawnego Patryarchy w Wenecyi.

Punktualnie o godz. 11^{1/2} odbędzie się obiad w naszym hotelu, przeto każdy obowiązany jest, wyjeżdżać w swoim czasie z placu św. Marka na wyspę Lido.

O godzinie 12 minut 5 odjeżdża pierwszy parowiec do stacyi kolei żelaznej; pięć minut później drugi; cała jazda trwa 45 minut. Odjazd zaś ze stacyi kolei żelaznej w Wenecyi nastąpi o godz. 1.10 minut.

Podróż z powrotem idzie przez Mestre Treviso-Udine do **Pontafel**, przybywa się tu o godzinie 7 wieczorem.

Następuje zmiana wagonów, rewizya celna i wieczera.

Ztąd wyjazd o godzinie 8,05 na Willach, St. Michael, Selzthal, Hieflau. Do Amstetten przybywa się o godz. 5,57 rano. — **Śniadanie.** Tem kończy się zaopiekowanie się pielgrzymami względem pokarmu, do którego komitet się zobowiązał.

Sobota, dnia 11-go października.

Odjazd o godzinie 6,25. Kolej prowadzi nas najprzód przez miejscowość Pöhlarn, następnie opodal sławnego miejsca pielgrzymki Maria Taferl do Melk z jego wielkiem Opactwem Benedyktynów nad rzeką Dunajem. Potem przyjeżdżamy do St. Pölten, gdzie odnoga kolei żelaznej odwraca się ku ulubionemu austriackiemu miejscu, cudami słynącemu Mariacell, sławnemu z licznych pielgrzymek; dalej Rekawinkel, nareszcie przedmieścia Wiednia z pięknymi swemi willami, stojącymi na pochyłości lasu wiedeńskiego, a nareszcie Wiedeń. Przybywamy tu o godz. 10.05 na stację północną. Po przystanku dziesięciominutowym odjeżdżamy przez Lundenburg (6 min. przystanku 11.56—12.02), Prerau (6 min. przystanku 2.12—2.18), do Bogumina (Oderberg). Tu przybywamy o godz. 4.26 po południu. Niestety prośby przewodnika o dłuższy postój w Prerau zarząd kolei austriackiej nie uwzględnił. Restauracye na stacjach w Lundenburg i Prerau zostaną uwiadomione o przyjeździe pociągu nadzwyczajnego z prośbą o przygotowanie potrzebnego pokarmu dla pielgrzymów.

PROGRAM

dla śląskiej pielgrzymki jubileuszowej w Rzymie 1913.

I. oddział: Pątnicy, mieszkający w hotelu Germanii mają karty do wozów fioletowe; ci, którzy u Sióstr Szaretek mieszkają, białe; miejsce zebrania się przed hotelem Germanii. Pątnicy, mieszkający w hotelu Bawarii, mają karty modre a ci, co mieszkają w hotelu Fischera, karty czerwone.

II. oddział: Pątnicy, co mieszkają w Campo santo, mają karty oranżowe, pątnicy niemieccy, mieszkający u św. Marty, karty czerwone. Miejsce zbiorowe Campo santo.

III. oddział: Pątnicy co w Albergu Paradiso mieszkają, mają karty zielone i przed swoim hotelem się zbierają.

IV. oddział: Pątnicy polscy u św. Marty mają karty białe, także ci z Albergu della Luna, mają karty żółte i połączą się przed św. Martą.

PORZĄDEK DZIENNY:

Piątek, dnia 3-go października.

Przed południem o 8^{1/2} godz. zgromadzą się wszyscy pątnicy w Campo santo przy kościele św. Piotra, a to Niemcy w kościele, Polacy w kaplicy tamże. Ztąd będą prowadzeni do kościoła św. Piotra, potem do kaplicy Sixtyńskiej, Sala Regia itd.

Po południu, punktualnie o 3-iej godz.: I. i II. oddział: S. Paolo fuori-le mura i Tre Fontane. III. oddział: to samo w sposób odwrotny. IV. oddział: S.

Maria Maggiore, S. Giovanni in Laterano, św. schody, kościół św. Krzyża itd.

Wieczorem o 8^{1/2} godz.: Zgromadzenie pątników, co mieszkają w hotelu Bawarii, Germanii, Fischer, dalej co u Sióstr Szaretek, w Campo santo i w Albergu Paradiso, na wielkiej sali domu Anima, na ulicy dell' Anima Nr. 64.

Pątnicy, mieszkający w Albergu della Luna i u św. Marty, mają zgromadzenie u św. Marty.

Sobota, dnia 4-go października.

Przed południem punktualnie o 8^{1/2} godz. jazda: I. i II. oddział: S. Maria Maggiore itd. jak IV oddział w piątek po południu. III. oddział to samo odwrotnie. IV. oddział S. Paolo fuori le mura i Tre Fontane.

Po południu czas dla każdego wolny. Sposobność dla spowiadania się dla niemieckich pątników w kościołach Anima, Campo santo i św. Piotra, dla polskich u św. Piotra. Można sobie też zakupić dewocyonalie dla jutrzejszej audyencji.

Niedziela, dnia 5-go października.

Przed południem o 7^{1/2} godz. Generalna komunia św. dla pątników niemieckich w kościele dell' Anima, dla polskich w kościele św. Andrzeja al Quirinale u grobu św. Stanisława Kostki. Potem śniadanie w kwaterach. O godz. 10^{1/2} oglądanie forum Romanum i Palatynu.

Po południu o 4 godz. zgromadzą się pątnicy przed Campo santo i będą prowadzeni w procesyi do Ojca św. na posłuchanie. Potem fotografowanie całej kompanii pątniczej.

Wieczorem o 8^{1/2} godz. Zgromadzenie uroczyste na sali Animy i u św. Marty.

Poniedziałek, dnia 6-go października.

Przed południem punktualnie o 8 godz. jazda: I, II, i III oddział: Domine quo vadis, S. Sebastiano, katakumby św. Domityli. IV oddział to samo w sposób odwrotny.

Po południu punktualnie o godz. 3 jazda: I i II oddział: S. Andrea al Quirinale, S. Maria degli-Angeli, Porta Pia, S. Agnese fuori le mura (kościół tytularny naszego najprzew. księcia - biskupa, Eminencyi Koppa), S. Costanza, S. Lorenzo itd. III oddział to samo odwrotnie. IV oddział: Awentyn, S. Sabina, Willa kawalerów maltańskich, opactwo Benedyktynów S. Anselmo, S. Prisca itd.

Wtorek, dnia 7-go października.

Przed południem punktualnie o 8¹/₂ godz. jazda. I i II oddział: S. Cecilia, S. Maria in Trastevere, S. Pietro in Montorio, Acqua Paolo, Willa Corsini, S. Onofrio. III oddział to samo odwrotnie. IV oddział S. Andrea al Quirinale itd., jak I oddział w poniedziałek po południu.

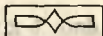
Po południu punktualnie o godz. 3 jazda. I, II i III oddział: Awentyn, S. Sabina itd. jak IV oddział w poniedziałek po południu. IV oddział: S. Cecilia i t. d. jak I oddział w wtorek przed południem.

Wieczorem o godz. 8¹/₂. Ostatnie zgromadzenie w Animie i u św. Marty.

Środa, dnia 8-go października.

Przed południem o 8¹/₂ godz. Odwiedzi się kościoły bliższe: Gesu, S. Ignazio, S. Andrea della Valle, S. Maria dell' Anima, S. Maria della Pace, S. Pietro in Vincoli, S. Martino ai Monti. Potem watykańskie muzea.

Po południu o 4 godz. Zakończenie uroczyste pobytu naszego w Rzymie dla niemieckich pątników w kościele Campo santo, dla polskich tamże w kaplicy.

GRUPA I (konkurencja)

1. Szwajczer Franciszek, dr. med., Włocławek
2. Bachwald Edmund, dr. med., Bydgoszcz
3. Adamowski Karol, dr. med., Opole
4. Pamiński Józef, dr. med., Włocławek
5. Helmer Fritz, dr. med., Bydgoszcz
6. Dziwys Alfred, dr. med., Szamotuły

I. KLASA, GRUPA I

7. Szwajczer Franciszek, dr. med., Bydgoszcz
8. Scholz Berold, dr. med., Łódź
9. Stephan Józef, dr. med., Szamotuły
10. Riedel Anna, Bydgoszcz
11. Stephan Maryś, Szamotuły
12. Stephan Józef, Szamotuły
13. Stephan Józef, Szamotuły
14. Stephan Józef, Szamotuły

ROZKŁAD GRUP.

II. KLASA, GRUPA I

15. Pollak Karol, dr. med., Łódź
16. Pamiński Józef, dr. med., Bydgoszcz
17. Kusch Józef, dr. med., Szamotuły
18. Wójcik Józef, dr. med., Bydgoszcz
19. Bartłomiej Antoni, dr. med., Łódź
20. Michalski Józef, dr. med., Bydgoszcz
21. Chojnacki Józef, dr. med., Bydgoszcz
22. Szwajczer Józef, dr. med., Bydgoszcz
23. Wójcik Józef, dr. med., Bydgoszcz
24. Młynarczyk Józef, dr. med., Bydgoszcz
25. Babin Józef, dr. med., Bydgoszcz
26. Szwajczer Józef, dr. med., Bydgoszcz

GRUPA II

27. Młynarczyk Józef, dr. med., Bydgoszcz
28. Młynarczyk Józef, dr. med., Bydgoszcz
29. Młynarczyk Józef, dr. med., Bydgoszcz
30. Kallier Anna, Bydgoszcz
31. Szwajczer Józef, dr. med., Bydgoszcz

GRUPA 1 (komitet).

1. Sprotte Franc., dr. teol., ks. kanonik, Wrocław.
2. Buchwald Emanuel, ks. dziekan, Bytom.
3. Abramski Karol, ks. prob., Opole.
4. Fennig Max, ks. prob., Wrocław.
5. Heintze Fritz, radzca miejski, bankier, Bytom.
6. Drzyzga Alfred, ks. prob., Szombierki.

I. KLASA, GRUPA 2.

7. Strzyż Franciszek, ks. prob., Godulahuta.
8. Scholz Bertold, ks. prob., Lähn.
9. Stephan Jadwiga, Szombierki.
10. Riedel Anna, Falkenhain.
11. Stephan Marya, Szombierki.
12. Stephan Jadwiga, Szombierki.
13. Stephan Małgorzata, Szombierki.
14. Wagner Jadwiga, Mikołów.

II. KLASA, GRUPA 3.

15. Pollak Karol, ks. kuratus, Bytom.
16. Plewnia Antoni, ks. kap., Niem. Piekary.
17. Kusch Józef, ks. prob., Sternalice.
18. Wolko Eugeniusz, ks. prob., Dobrodzień.
19. Barabasch Aureli, ks. prob., Karf.
20. Michatz Paweł, dr., ks. kap., Mikołów.
21. Cibura Józef, ks. kap., Bytom.
22. Syrzisko Jan, Bytom.
23. Woditsch Maxymilian, Stary Bieruń.
24. Münzer Juliusz, Stary Bieruń.
25. Babin Bruno, Zaborze.
26. Sprung Konstanty, Frydenshuta.

GRUPA 4.

27. Maiser Max, Bytom.
28. Maiser Helena, Bytom.
29. Maiser Jadwiga, Bytom.
30. Kaller Anna, Bytom.
31. Newrzella Emil, Laurahuta.

32. Newrzella Marya, Laurahuta.
33. Stodolka Teofil, Bytom.
34. Stodolka Marya, Bytom.
35. Krafczyk Marya, Orzegów.
36. Krafczyk Angelika, Szombierki.
37. Drzyzga Małgorzata, Szombierki.
38. Soika Katarzyna, Rudelsdorf.

GRUPA 5.

39. Kleineidam Berta, Schildberg.
40. Elsner Kamilla, Kłodzko.
41. Krettek Anna, Opole.
42. Wanjura Marta, Opole.
43. Kandziora Małgorzata, Opole.
44. Pawellek Marya, Racibórz.
45. Kampa Weronika, Gosławice.
46. Schiwietz Elżbieta, Raszów.
47. Klenke Berta, Sagan.
48. Schikora Józefina, Rozbark.
49. Moschner Emma, Wrocław.
50. Fuchs Aniela, Głupeczyce.

GRUPA 6.

51. Riedel Karol, ks. prob., Pogrzebin.
52. Ballon Henryk, ks. prob., Lissek.
53. Ballon Marya, Lissek.
54. Steinert Olga, Pogrzebin.
55. Schindler Paweł, Schildau.
56. Kudelko Józef, Wirek.
57. Kruppa Józef, ks. prob., Kamień.
58. Scharla Konstanty, Królewska Huta.
59. Prenzyna Marya, Kamień.
60. Freundt Marya, Münsterberg.
61. Freundt Franciszek, Mittelwalde.
62. Freundt Marya, Mittelwalde.

GRUPA 7.

63. Gröbner Edward, ks. prob., Staude.
64. Wisy Hugo, ks. prob., Stare Repty.

65. Seifert Karol, lekarz, Bytom.
66. Seifert Anna, Bytom.
67. Kremser Marya, Koppitz.
68. Lengsfeld Marta, Wrocław.
69. Scholz Jerzy, Opole.
70. Scholz Katarzyna, Opole.
71. Niedzielska Marya, Pszczyna.
72. Thomalla Gertruda, Pszczyna.
73. Zimny Antoni, Zabrze.
74. Koszyk Klara, Zyrowa.

GRUPA 8.

75. Fennig Anna, Wrocław.	}	II. klasa
76. Fennig Antonina, Wrocław.		
77. Goryll Elżbieta, Lissek.		
78. Jagło Józef, ks. prob. Gliwice.		
79. Sowa Elżbieta, Mikołów.	}	III. klasa
80. Manowski Berta, Kamionka.		
81. Słomka Marta, Wyrów.		
82. Wiench Jan, Bobrek.		
83. Paczulla Konstanty, Szombierki.		
84. Scholz Paweł, Ebersdorf.		

III. KLASA, GRUPA 9.

85. Hauf August, Bytom.
86. Herrmann Florian, Krasów.
87. Kania Adam, Moschen.
88. Ochlast Józef, Łącznik.
89. Waldau Alfons, Opole.
90. Baude Max, Opole.
91. Fuchs Konstanty, Olbersdorf.
92. Kaul August, Olbersdorf.
93. Scheit Jan, Polska Cerekwica.
94. Schirdewahn Alojzy, Stare Paczkowy.
95. Pietsch Teodor, Schlegel.
96. Nickel Franciszek, Schlegel.
97. Bürke Alfons, Schlegel.
98. Scholz Franciszek, Niedersteine.
99. Faulhaber Alojzy, Wrocław.
100. Hanke Jerzy, Steinsdorf.

GRUPA 10.

101. Juretzek Angela, Rozbark.
102. Juretzek Wilma, Rozbark.
103. Meyer Magdalena, Rozbark.
104. Gorziwoda Agnieszka, W. Dąbrówka.
105. Matejczyk Gertruda, Bytom.
106. Matejczyk Marya, Bytom.
107. Kuczera Marya, Katowice.
108. Trzcionka Małgorzata, Katowice.
109. Schega Cecylia, Krapkowice.
110. Schega Marya, Wielowieś.
111. Jahnel Klara, Schlegel.
112. Kurok Elżbieta, Schlegel.
113. Förster Klara, Schlegel.
114. Langer Małgorzata, Koźmierz.
115. Obrońca Anna, Koźmierz.
116. Wollny Alwina, M. Dronowice.

GRUPA 11.

117. Zoremba Ignacy, Zabrze.
118. Cwienk Paweł, Zabrze.
119. Aniol Paweł, Zabrze.
120. Schaflik Karol, Biskupice.
121. Cholewa Urban, Łącznik.
122. Spiller Franciszek, Łącznik.
123. Kremer Józef, Kujawy.
124. Olbrich Alojzy, Altbatzdorf.
125. Kowalik Zofia, Brzezinka.
126. Jambor Teresa, Racibórz.
127. Steiner Maria, Wrocław.
128. Wieczorek Jadwiga, Mikołów.
129. Jurczyk Elżbieta, Mikołów.
130. Berger Jadwiga, Mikołów.
131. Reich Joanna, Bytom.
132. Markiecka Elżbieta, Rozbark.

GRUPA 12.

133. Włodarczyk Jerzy, ks. kapelan, Lignica.
134. Pach Teodor, ks. proboszcz, Szymiszów.

135. Pache Anna, Szymiszów.
136. Pache Jadwiga, Szymiszów.
137. Brudniok Wiktor, Górka.
138. Brudniok Marya, Górka.
139. Niemietz August, Półwieś.
140. Hiller Paweł, Opole.
141. Klimza Marya, Wrocław.
142. Klein Marya, Sucha (Suckau).
143. Mildner Paulina, Strzygłów.
144. Siegert Franciszka, Krapkowice.
145. Herzog Fanny, Lubom.
146. Stabik Waleska, Tychy.
147. Biada Albertyna, Zabelków.
148. Ischler Franciszka, Szarley.

GRUPA 13.

149. Sacha Antoni, Ujazd.
150. Klose Paweł, Wrocław.
151. Volkmer Agnieszka, Tarnowskie Góry.
152. Scholz Marya, Neuguth.
153. Koziolatek Franc., Deszowice.
154. Gabrisch Alojzy, Januszkowice.
155. Pietruschka Marya, Pawonkowo.
156. Pietruschka Jadwiga, Pawłowice.
157. Galuschka August, Świerklaniec.
158. Urbanczyk Józef, Paulusgrube.
159. Suchanek Wilhelm, Orzegów.
160. Suchanek August, Paulusgrube.
161. Harazim Gustaw, Baborów.
162. Anders Paweł, Sakrów.
163. Krzikalla Konstanty, Pyskowice.
164. Widera Wilhelm, Królewska Huta.

GRUPA 14.

165. Bahr Franc., ks. proboszcz, Lindewiese.
166. Bahr Alfons, Wrocław.
167. Bahr Marta, Gross-Neundorf.
168. Brodkorb Elżbieta, Prudnik.
169. Pietsch Karol, Szombierki.

170. Stein Paweł, Lewice.
171. Czeczok, Katarzyna, Schweinsdorf.
172. Czeczok Helena, Schweinsdorf.
173. Czeczok Jan, Schweinsdorf.
174. Schinke August, Weitzenberg.
175. Riesner Józef, Lindewiese.
176. Riesner Marta, Lindewiese.
177. Langfeld Henryk, Schlottendorf.
178. Fiebach Karol, Herrnstadt.
179. Baron Karol, Boronów.
180. Hrapetz Józef, Przyszowice.

GRUPA 15.

181. Schwan Józef, Bytom.
182. Schwan Magdalena, Bytom.
183. Noworzin Anna, Stary Bieruń.
184. Noworzin Marta, Katowice.
185. Królikowski Jan, Bytom.
186. Pudlorz Józef, Bytom.
187. Malcher Gerhard, Bytom.
188. Grzigarczyk Wawrzyn, Ujazd.
189. Odoj Mateusz, Bismarckhuta.
190. Bibiela Mikołaj, Bobrek.
191. Gabsdel Agnieszka, Katowice.
192. Kosak Matylda, Katowice.
193. Woschek Paulina, Katowice.
194. Soika Julia, Katowice.
195. Polifka Gertruda, Bytom.
196. Kaminska Marya, Orzegów.

GRUPA 16.

197. Schima Karol, Królewska Huta.
198. Linke Józef, Opole.
199. Fuhrmann August, Opole.
200. Solga Nikodem, Suchołony.
201. Bartoziej Petronela, Suchołony.
202. Berg Franciszka, Krapkowice.
203. Galla Michał, Opole.
204. Galla Franciszka, Opole.

- 205. Galla Jadwiga, Opole.
- 206. Schlesinger Jadwiga, Obernigk.
- 207. Langer Anna, Opole.
- 208. Langer Elżbieta, Opole.
- 209. Mayer Jadwiga, Opole.
- 210. Skupin Karolina, Opole.
- 211. Czirnioch Adelheid, Opole.
- 212. Richter Łucya, Opole.

GRUPA 17.

- 213. Melson Franciszek, Lissek.
- 214. Kuschel Józef, Baitzen.
- 215. Brückner Heinrich, Löwenberg.
- 216. Eckart Gustaw, Löwenberg.
- 217. Wache Józef, Mittelsteine.
- 218. Mandera Józef, Brzezic.
- 219. Grimm Ludwik, Brzezic.
- 220. Jendrzejczik Józef, Brzezic.
- 221. Walke Anna, Wrocław.
- 222. Klinner Helena, Wrocław.
- 223. Weiss Anna, Ostrzeszów.
- 224. Schuster Elżbieta, Ostrzeszów.
- 225. Zuschke Anna, Wrocław.
- 226. Bock Rosalia, Wrocław.
- 227. Eistert Elżbieta, Nędza.
- 228. Eistert Elżbieta, Racibórz.

GRUPA 18.

- 229. Heinze Marya, Pszczyna.
- 230. Mikeska Olga, Górne Marklowice.
- 231. Smolarski Franciszka, Pszczyna.
- 232. Bialon Franciszka, Pszczyna.
- 233. Kaschok Marya, Pszczyna.
- 234. Bolczek Konstanty, Ruda.
- 235. Galuschka Anton, Bytom.
- 236. Waniek Jan, Bytom.
- 237. Dworzak Anna, Biskupice.
- 238. Pierskalla Marya, Mikulczyce.
- 239. Grund Agnieszka, Gliwice.

- 240. Kosiuszek Józefa, Gliwice.
- 241. Pasdzierny Julia, Dolne Łaziska.
- 242. Skupin Józefa, Wrocław.
- 243. Wygrabek Maciej, Kostów.
- 244. Rzepka Julia, Dolne Łaziska.

GRUPA 19.

- 245. Trzcionka Mateusz, Podlesie,
- 246. Huj Walentyn, Wilkowye.
- 247. Klaus Jan, Śmiłowice.
- 248. Roczniak Marcin, Mikołów.
- 249. Pajonk Józef, Górne Łaziska.
- 250. Myrka Franciszek, Halemba.
- 251. Masurek Jan, Kuźnica.
- 252. Schygulla Bartłomiej, Swinowice.
- 253. Kurritza Berta, Mokre.
- 254. Korpok Marta, Mikołów.
- 255. Myszor Jadwiga, Zgoń.
- 256. Ottawa Marya, Kochłowice.
- 257. Ciossek Franciszka, Kochłowice.
- 258. Kołodzik Jadwiga, Kochłowice.
- 259. Pawera Maryanna, Kochłowice.
- 260. Poloczek Cecylia, Przyszowice.

GRUPA 20.

- 261. Wolny Wiktorya, Mikołów.
- 262. Wolny Józefa, Mikołów.
- 263. Wolny Józefa, Kamionka.
- 264. Czech Marya, Wilkowye.
- 265. Wilczek Paulina, Mikołów.
- 266. Rzychon Albina, Ochojec.
- 267. Chrobok Jadwiga, Panewnik.
- 268. Wywiół Agnieszka, Halemba.
- 269. Zielonka Marya, Katowice.
- 270. Musiolik Franciszka, Wilkowye.
- 271. Białas Marya, Mikołów.
- 272. Urbanek Franciszka, Gostyń.
- 273. Jastrzemski Anna, Gostyń.
- 274. Jaszczyk Maria, Gostyń.

275. Scholtyssek Florentyna, Podlesie.

276. Żogalla Franciszka, Kuźnica.

GRUPA 21.

277. Ferdyn Józef, Radzionków.

278. Moj Józef, Radzionków.

279. Scholtysik Piotr, Radzionków.

280. Scholtysik Adam, Orzech.

281. Muschiol Walenty, Radzionków.

282. Dolibog Antoni, Radzionków.

283. Owczarek Sylwester, Suchogóra.

284. Szydłowski Józef, Szombierki.

285. Tomczyk Józefa, Radzionków.

286. Bendkowski, Franciszka, Radzionków.

287. Duballa Paulina, Szombierki.

288. Wylezol Anna, Orzegów.

289. Kasprzyk Marya, Bytom.

290. Dyllich Konstancya, Bytom.

291. Krisch Karolina, Bytom.

292. Baccia Bronisława, Wirek.

GRUPA 22.

293. Strzempa Mikołaj, Lawek.

294. Firla Maciej, Nowe Repty.

295. Biniasz Jan, Godulahuta.

296. Jendrzejowski Piotr, Wirek.

297. Nowak Franciszek, Szurgoszcz.

298. Suchy Józef, Schiechau.

299. Mainka Ignacy, Zabrze.

300. Osmenda Jan, Zabrze.

301. Elsner Karolina, Godulahuta.

302. Porwolik Franciszka, Godulahuta.

303. Białas Marya, Świętochłowice.

304. Schwider Marya, Lipiny.

305. Kmiot Albina, Zaborze.

306. Wilczek Anna, Autischkau.

307. Knitsch Maryanna, Biskupice.

308. Wieja Paulina, Bytom.

GRUPA 23.

- 309. Schymczyk Jan I, Bielszowice Kolonia.
- 310. Quill August, Pawłowice.
- 311. Twardoch Teodor, Bielszowice Kolonia.
- 312. Twardoch Olga, Bielszowice Kolonia.
- 313. Cop Ottilia, Bielszowice Kolonia.
- 314. Widera Paulina, Bielszowice Kolonia.
- 315. Michna Wiktorya, Bielszowice Kolonia.
- 316. Studnik Joanna, Bielszowice Kolonia.
- 317. Kischel Teresa, Kunatowo.
- 318. Wosnitza Teresa, Bielszowice.
- 319. Laxy Marya, Opole.
- 320. Laxy Anna, Opole.
- 321. Zdero Zuzanna, Gosławice.
- 322. Jonczyk Matylda, Gosławice.
- 323. Baron Agnieszka, Wójtowawieś.
- 324. Baron Katarzyna, Wójtowawieś.

GRUPA 24.

- 325. Wallach Antoni, Brzezcie.
- 326. Dudek Jan, Pogrzebin.
- 327. Kolonko Franciszek, Kornowac.
- 328. Gensty Walentyn, Pogrzebin.
- 329. Malon Jan, Brzezcie.
- 330. Zgoll Walenty, Brzezcie.
- 331. Chrobok Ludwik, Kornowac.
- 332. Schitteck Ignacy, Jastrzemb.
- 333. Schneider Katarzyna, Opole.
- 334. Zelinski Marya, Opole.
- 335. Bias Marya, Opole.
- 336. Lecebyl Katarzyna, Opole.
- 337. Sonsalla Julianna, Opole.
- 338. Kupilas Jadwiga, Opole.
- 339. Czech Brigida, Kosuben.
- 340. Schmidt Joanna, Rybnik.

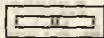
GRUPA 25.

- 341. Wincierz Joanna, Brzezcie.
- 342. Jambor Anastazy, Brzezcie.

- 343. Gomoletz Konstancya, Kornowac.
- 344. Bulka Franciszka, Pogrzebin.
- 345. Jambor Maria, Brzezcie.
- 346. Kruczek Marta, Pogrzebin.
- 347. Sollich Julianna, Brzezcie.
- 348. Biniasz Joanna, Pogrzebin.
- 349. Walenko Wiktorya, Nieboschau.
- 350. Popela Franciszka, Brzezcie.
- 351. Zuber Józefa, Brzezcie.
- 352. Blaszcok Marya, Kornowac.
- 353. Mysliwicz Agata, Brzezcie.
- 354. Drozdziok Jadwiga, Brzezcie.
- 355. Jendrzeczyk Paulina, Brzezcie.
- 356. Gabrisch Anastazy, Kornowac.

GRUPA 26.

- 357. Gatzka Joanna, Racibórz.
- 358. Dziadzia Zofia, Racibórz.
- 359. Mysliwicz Wiktorya, Racibórz.
- 360. Oboth Józefa, Racibórz.
- 361. Pyrchalla Maryanna, Racibórz.
- 362. Pyrchalla Jadwiga, Racibórz.
- 363. Antończyk, Józefa, Wodzisław.
- 364. Kubica Albina, Radlin.
- 365. Kozielski Paulina, Marklowice.
- 366. Blaszczyk Franciszka, Ząmysłów.
- 367. Mielimonka Franciszka, Rybnik.
- 368. Biegesch Franciszka, Rybnik.
- 369. Chruszcz Maryanna, Wodzisław.
- 370. Adamczyk Monika, Radlin.
- 371. Kulpa Franciszka, Pszczyna.
- 372. Pazdziorek Marya, Pszczyna.

ZAPISKI

ZAPISKI

- 1. ...
- 2. ...
- 3. ...
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...
- 7. ...
- 8. ...
- 9. ...
- 10. ...
- 11. ...
- 12. ...
- 13. ...
- 14. ...
- 15. ...
- 16. ...
- 17. ...
- 18. ...
- 19. ...
- 20. ...
- 21. ...
- 22. ...
- 23. ...
- 24. ...
- 25. ...
- 26. ...
- 27. ...
- 28. ...
- 29. ...
- 30. ...
- 31. ...
- 32. ...
- 33. ...
- 34. ...
- 35. ...
- 36. ...
- 37. ...
- 38. ...
- 39. ...
- 40. ...
- 41. ...
- 42. ...
- 43. ...
- 44. ...
- 45. ...
- 46. ...
- 47. ...
- 48. ...
- 49. ...
- 50. ...
- 51. ...
- 52. ...
- 53. ...
- 54. ...
- 55. ...
- 56. ...
- 57. ...
- 58. ...
- 59. ...
- 60. ...
- 61. ...
- 62. ...
- 63. ...
- 64. ...
- 65. ...
- 66. ...
- 67. ...
- 68. ...
- 69. ...
- 70. ...
- 71. ...
- 72. ...
- 73. ...
- 74. ...
- 75. ...
- 76. ...
- 77. ...
- 78. ...
- 79. ...
- 80. ...
- 81. ...
- 82. ...
- 83. ...
- 84. ...
- 85. ...
- 86. ...
- 87. ...
- 88. ...
- 89. ...
- 90. ...
- 91. ...
- 92. ...
- 93. ...
- 94. ...
- 95. ...
- 96. ...
- 97. ...
- 98. ...
- 99. ...
- 100. ...

ODRZUTY

- 1. ...
- 2. ...
- 3. ...
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...
- 7. ...
- 8. ...
- 9. ...
- 10. ...
- 11. ...
- 12. ...
- 13. ...
- 14. ...
- 15. ...
- 16. ...
- 17. ...
- 18. ...
- 19. ...
- 20. ...
- 21. ...
- 22. ...
- 23. ...
- 24. ...
- 25. ...
- 26. ...
- 27. ...
- 28. ...
- 29. ...
- 30. ...
- 31. ...
- 32. ...
- 33. ...
- 34. ...
- 35. ...
- 36. ...
- 37. ...
- 38. ...
- 39. ...
- 40. ...
- 41. ...
- 42. ...
- 43. ...
- 44. ...
- 45. ...
- 46. ...
- 47. ...
- 48. ...
- 49. ...
- 50. ...
- 51. ...
- 52. ...
- 53. ...
- 54. ...
- 55. ...
- 56. ...
- 57. ...
- 58. ...
- 59. ...
- 60. ...
- 61. ...
- 62. ...
- 63. ...
- 64. ...
- 65. ...
- 66. ...
- 67. ...
- 68. ...
- 69. ...
- 70. ...
- 71. ...
- 72. ...
- 73. ...
- 74. ...
- 75. ...
- 76. ...
- 77. ...
- 78. ...
- 79. ...
- 80. ...
- 81. ...
- 82. ...
- 83. ...
- 84. ...
- 85. ...
- 86. ...
- 87. ...
- 88. ...
- 89. ...
- 90. ...
- 91. ...
- 92. ...
- 93. ...
- 94. ...
- 95. ...
- 96. ...
- 97. ...
- 98. ...
- 99. ...
- 100. ...

ZAPISKI

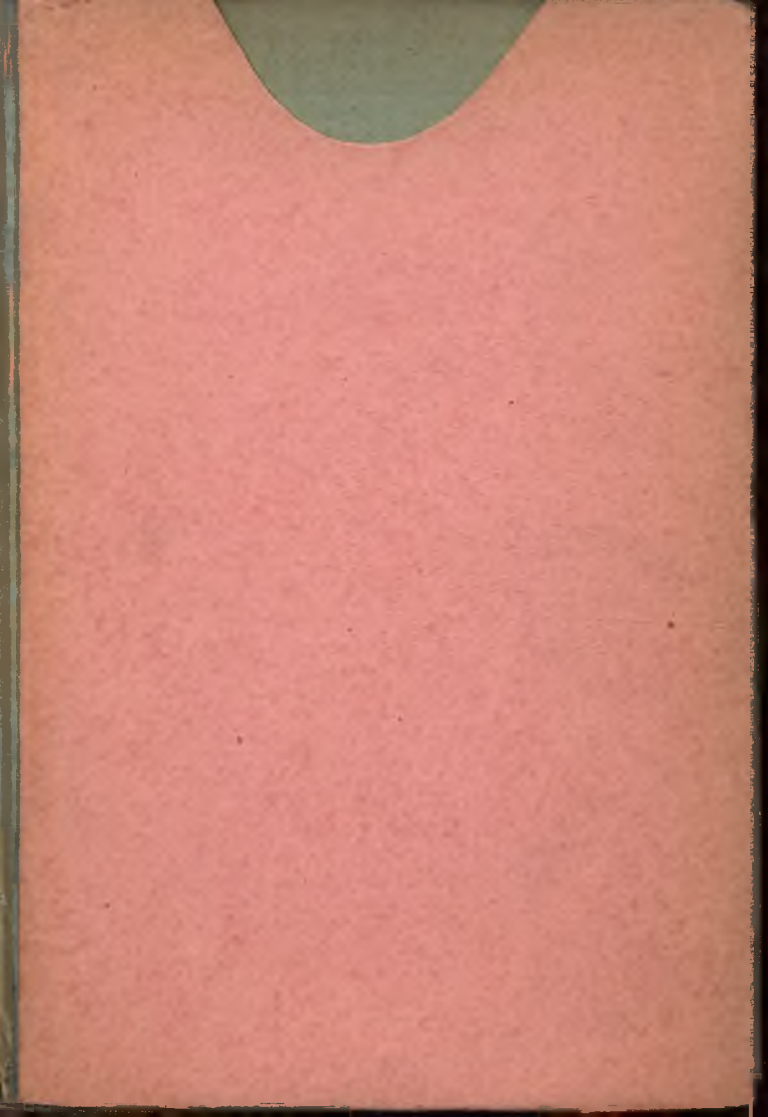
ZAPISKI

ZAPISKI

ZAPISKI

ZAPISKI

ZAPISKI

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000699174

I 1132

SL